

Een nieuwe eeuw in de kinderschoenen

Haarlemmermeers jeugdonderzoek 2019

Een nieuwe eeuw in
de kinderschoenen

Voorwoord

Hoe gaat het met onze kinderen en jongeren?

Die vraag houdt mij als wethouder Jeugd & Onderwijs, als inwoner en als moeder al vele jaren bezig. In 2015 gaf het Jeugdonderzoek een positief beeld van onze jeugd. Haarlemmermeerse kinderen en jongeren groeiden op onder gunstige omstandigheden: zij waren gezonder, bewogen meer en presteerden beter op school dan het landelijke gemiddelde. Het huidige onderzoek laat vier jaar later wederom dit goede nieuws zien.

Toch zijn er ook ontwikkelingen die mij zorgen baren. De kinderen en jongeren die opgroeien in de nieuwe eeuw krijgen met veel druk te maken. De hele samenleving lijkt in een stroomversnelling te zijn geraakt. Wij, volwassenen, willen aan steeds hogere eisen voldoen en verwachten dat ook van (onze) kinderen; wij hebben immers het beste met hen voor. Maar die hoge verwachtingen zetten kinderen en jongeren onder druk.

Een andere trend is het intensieve gebruik van sociale media. Jongeren komen daarmee gemakkelijker met leeftijdsgenoten over de hele wereld in contact. Er kan echter een schijnwereld ontstaan. In het echte leven kunnen zij soms juist eenzaam zijn en niet voldoen aan de onrealistische beelden van succes en geluk die zij dagelijks op sociale media aantreffen. Dit voedt hun angsten en onzekerheden en vergroot genoemde druk.

Toenemende prestatiedruk en gevoelens van uitsluiting beginnen hun tol te eisen. Een toename van psychische klachten is het gevolg: van lichte stress tot gevoelens van eenzaamheid, depressies en burn-outs. Deze nemen ook in deze gemeente bij kinderen en jongeren toe. Een zorgelijke ontwikkeling.

De nieuwe inzichten die dit onderzoek opleveren, zullen wederom als bouwsteen dienen voor het herijken van het jeugdbeleid. Mijn doel als wethouder is identiek aan dat van alle Haarlemmermeerse ouders: dat het goed gaat en ook goed blijft gaan met onze kinderen!

Marjolein Steffens – van de Water
Wethouder Jeugd en Onderwijs

Inhoudsopgave

Voorwoord		5
Inleiding	Jong zijn in de nieuwste eeuw	8
Hoofdstuk 1	De leefwereld van jongeren	14
	Thema 1: Klimaatbewuste jongeren	16
	Thema 2: De onbereikbare woningmarkt	18
	Thema 3: Slimme studiekeuzes en prestatiedruk	22
	Thema 4: Een leven online	26
	Thema 5: Een oordeel is snel geveld	30
	Thema 6: Psychisch welzijn onder druk	34
Hoofdstuk 2	Algemene trends	40
	Trend 1: Groeistuipen kenmerk(t)en Haarlemmermeer	42
	Trend 2: Opgroeien in Haarlemmermeer	46
	Trend 3: De zorg voor morgen begint vandaag	52
	Trend 4: Het onderwijslandschap	60
	Trend 5: Vrije tijd	64
	Trend 6: Samen of alleen	68
	Trend 7: Veiligheid en criminaliteit	72
Hoofdstuk 3	Algemene conclusies en signalen	76
Bijlagen	Onderzoeksverantwoording	82
	Literatuurlijst	86
	Begrippenlijst	88
	Aanvullende bronnen	91
Colofon		93

Jong zijn in de
nieuwste eeuw

Inleiding

De bevolking van Haarlemmermeer is kinderrijk en jong. Maar liefst een derde van onze inwoners is jonger dan 27 jaar. Elke dag zetten bijna vijftigduizend kinderen, jongeren en jongvolwassenen een nieuwe stap op weg naar zelfstandigheid. Zij zijn de toekomst van de polder!

Op dit moment groeit de eerste generatie jongeren van de 21ste eeuw op. Trendwatchers en marketeers noemen hen Generatie Z. Was het internet voor hun voorgangers, de Millennials, nog een uitvinding, voor de nieuwste generatie is het simpelweg een basisbehoefte. Zij zijn de eerste *diginatives*.

De welvaart uit de jaren '90, waarin de Millennials opgroeiden, is voor Generatie Z geen vanzelfsprekendheid meer. Generatie Z groeit op in de nasleep van de financiële en economische crisis van 2008. Een wereld zonder terrorismedreiging in navolging van 9/11 hebben deze jongeren niet gekend. Ook is dit de eerste generatie die de effecten van de lang voorspelde klimaatveranderingen van jongs af aan voelbaar meemaakt. De toekomstverwachtingen van deze generatie zien er daardoor anders uit. De eerste jongeren van deze eeuw zijn minder optimistisch en veel realistischer dan generaties uit de tweede helft van de voorgaande eeuw. Generatie Z ziet weliswaar meer mogelijkheden dan haar voorgangers, maar durft minder te riskeren, zoekt zekerheid en is daardoor doelgericht.

Studiekeuzes zijn pragmatischer en worden minder geleid door de droom: “wat wil ik later worden?”.

Virtuele relaties en virtuele realiteit

Geboren in de digitale wereld, waarin smartphone of tablet speelgoed, lesmateriaal en vrijetijdsbesteding werden, brengen deze jongeren soms meer tijd door op sociale media dan in de eigen werkelijkheid. Op digitale platforms geven kinderen en jongeren de eigen identiteit vorm als waren zij heuse acteurs. Daar komen zij ook in contact met mensen uit alle hoeken van de wereld; soms voelen zij zich meer verbonden met verre leeftijdsgenoten dan met hun nabije omgeving. Zij zijn hierdoor de meest 'footloose' generatie ooit. De wereld is voor de huidige generatie jongeren veel kleiner en bereikbaarder geworden. Waar een schoolplein vol Millennials nog gekleurd werd door groepen met een specifieke traditie en stijl, verdwijnen subculturen vandaag de dag uit het straatbeeld. Internet heeft een wereld aan mogelijkheden geopend, waarin jongeren zelf aspecten van hun identiteit kiezen en vormgeven. Steeds minder bouwen ze die identiteit binnen een fysieke groep van nabije leeftijdsgenoten.

Deze 'diginatives' zijn gek op beeld en houden minder van (lange) teksten. De snelheid van het internet heeft hen ongeduldig gemaakt; ze hebben een relatief korte concentratiespanne. Ze leren vaker dan ooit van YouTube-filmpjes, blogs en vlogs wat eerst door ouders, vriendjes, of familieleden werd aangeleerd: knutselen, koken, zich opmaken en zo meer. Dit heeft gevolgen voor relaties tussen de generaties en binnen het onderwijs. 'Zoals de ouden zongen piepen de jongen' gaat steeds minder op. De overdracht van tradities en cultuur staat daardoor onder druk of is 'naarstig op zoek' naar nieuwe verschijningsvormen om jongeren op een aantrekkelijke manier te verleiden.

Onzekerheid en dreiging

Samen met de Millennials zal Generatie Z het voor het eerst na WOII minder goed hebben dan haar ouders, later met pensioen gaan, vaker in flexibele contracten werken, minder snel aan een betaalbare woning kunnen komen en meer moeten betalen voor benodigde zorgvoorzieningen. Deze jongeren kiezen er vaker voor om eigen baas te zijn (zzp'er) of te werken voor kleine innovatieve bedrijven (start-ups). Snelle technologische ontwikkeling vormt een bedreiging voor hun baan en zal hun werk in de toekomst sterk gaan bepalen. Robotisering en digitalisering van steeds meer werkzaamheden tasten hun werkzekerheid aan. Daarom kiezen deze jongeren stabiliteit in hun loopbaan die zij vooral zoeken in *non-automatable* jobs. Ook de flexibilisering van de arbeidsmarkt, vol tijdelijke en nulurencontracten, maakt het moeilijker om een zeker inkomen te verwerven. Dit leidt ertoe dat deze generatie jongeren spaarzamer is en minder schulden maakt. Een uitzondering vormt de studieschuld, die nam voor Generatie Z juist toe. Deze nieuwe onzekerheden in het dagelijks bestaan maken jongeren ook voorzichtiger in

het experimenteren met seks en drugs. Zij vinden veiligheid belangrijker dan leeftijdsgenoten uit voorgaande generaties.

Identiteitsvorming onder druk

Opgroeien in tijden van onbegrensde virtuele mogelijkheden en een onzekere toekomst zet deze nieuwe generatie onder druk. De reclametekst 'de Toekomst is nu' geeft goed weer hoe beperkt de ruimte is die de nieuwste generatie zichzelf geeft om te worden wat zij wil zijn, of te bereiken waar zij van droomt. Generatie Z zal de hoogstopgeleide generatie ooit zijn, maar wel met heel pragmatisch gekozen studies. Niet de droom van wie je wil worden, maar het behalen van de benodigde studiepunten, zonder te veel studieschuld, en een diploma behalen dat een zekere toekomst biedt, bepaalt de studiekeuze. Door de intrede van sociale media is imago zichtbaarder en belangrijker geworden dan ooit tevoren. De druk om goed over te komen is dan ook hoog, soms té hoog! Continu zowel online als offline (ogenschijnlijk) succesvol zijn, begint het welzijn parten te spelen. Angst, depressies en burn-out zijn Generatie Z niet onbekend.

Opzet van het jeugdonderzoek 2019

De jongeren van Generatie Z groeien in andere omstandigheden op dan hun voorgangers. Reden genoeg om in dit jeugdonderzoek aandacht te besteden aan de thema's die voor de jongeren van nu relevant zijn. Daarom bestaat een deel van dit onderzoek uit gesprekken met jongeren, waarin hun leefwereld centraal staat. We geven de Haarlemmermeerse Generatie Z een stem en laten deze doorklinken in zes thema's die de jongeren zelf aandroegen in groeps gesprekken en interviews. Het tweede deel van het onderzoek bestaat uit de analyse van de jeugdenquête 2019 en van registratiegegevens uit uiteenlopende bronnen. In dit deel brengen we de leefsituatie van Haarlemmermeerse kinderen en jongeren in beeld aan de hand van zeven trends.

Het jeugdonderzoek is bij uitstek een manier om inzichten te verwerven in het leven en de noden van de Haarlemmermeerse jeugd. Maar ook om de stem van de nog niet stemgerechtigde jeugd te horen. In het voorjaar van 2019 ontvingen alle Haarlemmermeerse kinderen en jongeren tussen 8 en 18 jaar een uitnodiging om een online vragenlijst in te vullen. De jongste deelnemers konden de vragenlijst samen met hun ouders invullen. Onder de jongvolwassenen van 18 t/m 26 jaar is een steekproef getrokken van 4.500 jongeren. In totaal hebben 1.756 kinderen, 2.975 jongeren en 733 jongvolwassenen gehoor gegeven aan onze oproep en hun stem laten horen. Dit leverde een gemiddelde respons van 23%.

Jongeren konden zich via de digitale vragenlijst ook opgeven voor een verdiepend gesprek. In totaal vinkten ruim 800 jongeren deze optie aan. In het

najaar van 2019 hebben wij jongeren van 15 jaar en ouder uitgenodigd voor een diepte-interview of groepsgesprek. Ook hebben wij jongeren op straat aangespoord om aan het onderzoek mee te doen. Wij hebben 4 groepsgesprekken georganiseerd en 20 individuele interviews afgenomen bij jongeren van 15 t/m 26 jaar. Alle gesprekken hadden als doel om de leefwereld van jongeren in beeld te krijgen.

Niet alle kinderen en jongeren die wij een stem wilden geven, konden wij via bovengenoemde methodiek bereiken. Er zijn groepen met specifieke kenmerken die een heel eigen benadering vergen. Dit geldt bijvoorbeeld voor fysiek en/of geestelijk gehandicapte kinderen en jongeren, of voor hen die in armoede opgroeien. Omdat wij het heel belangrijk vinden om *alle* geluiden en toonaarden van *alle* Haarlemmermeerse kinderen en jongeren te horen, zullen wij in 2020 deze specifieke groepen benaderen via voor hen passende methoden. De resultaten van deze onderzoeken zullen we in een aparte publicatie weergeven. Zodat ook hun stem alle ruimte krijgt en wordt gehoord.

Belangrijkste conclusies

Uit het jeugdonderzoek 2019 komt evenals in 2015 een overwegend positief beeld naar voren. Haarlemmermeerse jongeren doen het goed op school, bewegen veel en eten gezond. Hun ouders hebben vaker een baan en mede daardoor meer te besteden dan in 2015; ook jongeren zelf werken vaker. Toch vallen een aantal minder positieve ontwikkelingen op. Ook de Haarlemmermeerse Generatie Z ervaart veel prestatiedruk. Die druk wordt gevoeld door meerdere factoren. School, maatschappelijke ontwikkelingen en sociale media dragen hier in het bijzonder aan bij. Een onzekere toekomst in termen van werk, wonen en klimaat geeft de jongeren een gevoel van urgentie om zo hard mogelijk te werken en zo een financieel zekere toekomst op te bouwen. Sociale media brengen ontspanning en verbinding, maar versterken ook onzekerheid en de druk om jezelf zo goed mogelijk te presenteren. Hoewel Haarlemmermeerse jongeren zeer veerkrachtig zijn, hebben prestatiedruk, sociale media, een onzekere toekomst, en bij sommigen ook de onstabiele thuissituatie waarin zij verkeren, een negatieve invloed op hun mentale gesteldheid. Velen kampen hierdoor met lichte of zwaardere vormen van psychische druk. Opvallend is ook hoe open en ogenschijnlijk makkelijk de jongeren hun leefwereld met ons deelden. Met een lach en een traan namen ze ons mee in de ups en downs van hun dagelijks leven. Ook spraken ze hun waardering uit voor het jeugdonderzoek. Zij waren blij een stem te krijgen en gehoord te worden. Ondanks de worstelingen die ook heel duidelijk naar voren kwamen, zijn zij realistisch, veerkrachtig en in staat te relativiseren. Wij danken hen nogmaals voor hun openheid!

De resultaten van dit onderzoek zullen ingezet worden bij de herijking van het jeugdbeleid.

Leeswijzer

Dit rapport bestaat naast deze inleiding uit de volgende drie hoofdstukken:

Hoofdstuk 1: De Leefwereld van jongeren

Hierin bieden we een inkijk in de leefwereld van jongeren tussen 15 en 27 jaar langs zes thema's:

- Klimaat
- Woningmarkt
- Prestatiedruk
- Sociale media
- Polarisatie
- Psychisch welbevinden

Hoofdstuk 2: Algemene Trends

In dit hoofdstuk geven we de leefsituatie van de Haarlemmermeerse jeugd weer in zeven trends. We vergelijken de situatie nu met die van 2015 en ook die tussen onze jeugd en de rest van het land. De volgende trends komen aan bod:

- Demografie
- Gezinsituatie
- Gezondheid
- Onderwijs
- Vrije tijd
- Vriendschappen en uitsluiting
- Veiligheid

Hoofdstuk 3: Conclusies en Signalen

In het laatste hoofdstuk brengen we de belangrijkste inzichten samen en formuleren we een aantal hoofdconclusies die volgen uit het hele onderzoek.

In vier bijlagen vindt u achtereenvolgens de:

1. Onderzoeksverantwoording
2. Literatuurlijst
3. Begrippenlijst
4. Aanvullende bronnen

Hoofdstuk 1

De leefwereld van jongeren

In dit hoofdstuk staat de leefwereld van jongeren centraal. De thema's die aan bod komen, zijn door de jongeren zelf ingebracht tijdens de interviews en groepsgesprekken. We hebben zo weinig mogelijk gestuurd om de stem van de jongeren zo zuiver mogelijk te laten doorklinken. Wij waren benieuwd naar hun eigen beleving en verhalen over hun leven, dromen en zorgen. Ondanks de verschillende levens en unieke verhalen die de jongeren te berde brachten, kwam een aantal voor hun belangrijke thema's duidelijk naar voren. De indeling van dit hoofdstuk volgt globaal de thema's die zij, soms expliciet en dan weer via een omweg, ons hebben aangereikt: onzekerheid en zorgen over klimaat en woningmarkt, prestatiedruk en keuzestress, de positieve en negatieve kanten van een leven online, gebrek aan empathie en te snel over anderen oordelen, en tot slot psychische problemen die gevolg zijn van onzekerheden en angsten. We constateren grote overeenkomsten tussen de thema's die wij uit interviews en groepsgesprekken destilleerden met de kenmerken die aan Generatie Z worden toegeschreven.

De huidige generatie, en dat geldt ook voor jongeren in Haarlemmermeer, groeit op met een minder rooskleurig toekomstbeeld dan generaties die hen voor gingen. Waar vorige generaties nog kansen zagen voor een beter leven dan hun ouders, hangt de huidige generatie jongeren een wolk van onzekerheden boven het hoofd. De snelle en alom aanwezige toegang tot informatie maakt jongeren ook nog eens extra bewust van hun omstandigheden.

Ondanks alle uitdagingen waarmee deze eerste jongeren van de nieuwe eeuw kampen, zijn zij, over het algemeen genomen, niet ongelukkig of ontevreden met hun leven. Zij zijn wel heel realistisch en pragmatisch, zij weten hun problemen te relativeren en zijn gemotiveerd om te leren, zich te ontwikkelen en er het beste van te maken. Zij accepteren de uitdagingen waar ze voor staan en vinden op hun manier een nieuwe weg naar hun gedroomde toekomst.

Thema 1

Klimaatbewuste jongeren

Er is een overweldigende maatschappelijke aandacht voor het klimaat. Jongeren worden overstelpt met zorgen over het klimaat: op school, in het nieuws, en op sociale media. Het nieuws staat vol met berichten over opwarming van de aarde, luchtvervuiling, plastic soep en een verstoorde biodiversiteit. Scholen besteden aandacht aan het klimaat en verweven thema's zoals duurzaamheid regelmatig in hun curriculum.

Vrouw, 17 jaar, eindexamenjaar vwo

Bij het vak 'onderzoeken en ontwerpen' is een regel die voorschrijft dat je iets met duurzaamheid erin moet hebben. Dus je moet iets verzinnen waar het duurzaam of duurzamer van wordt.

In de jeugdenquête schrijft 88% van de jongvolwassenen klimaatverandering toe aan menselijk handelen. Jongeren voelen de urgentie om nu iets te doen. Dit wordt versterkt door de uitgebreide toegang tot sociale media, waar jongeren meningen delen en elkaar oproepen om zich te verenigen. Ook heeft de klimaatbeweging een aantal 'jonge leiders' voortgebracht zoals Boyan Slat, die de plastic soep hoopt op te ruimen, en klimaat-activiste Greta Thunberg, die jongeren oproept om van zich te laten horen. Jongeren komen in actie voor het klimaat; hun bereidheid om politiek actief te zijn is groter dan die van de Millennials. Van de 12 t/m 17-jarigen die onze jeugdenquête invulden steunt 48% de klimaatacties en deed 3% er zelf aan mee. Daarnaast nemen jongeren maatregelen om hun milieufootprint te verlagen. De top drie maatregelen die zij zelf nemen zijn: afvalscheiding, met de fiets of openbaar vervoer reizen in plaats van met de auto, en niet langer dan vijf minuten douchen. Ook zetten jongeren zich in om het klimaatbewustzijn bij anderen te vergroten.

Vrouw, 15 jaar, eindexamenjaar havo

Mijn ouders hebben zo iets van: "ja, heel leuk dat wij veel gaan doen aan die klimaatverandering, maar in Amerika hebben ze steenkoolfabrieken die aangaan; en in China zijn ze ook gewoon rustig aan het produceren". Ze hebben zo iets van: "ja, weet je, we kunnen nog zoveel doen, we zijn maar één gezin". Ik vind dat we gewoon moeten beginnen. Als wij het niet doen, dan doet niemand het. Want iedereen denkt zoals mijn ouders.

Vrouw, 16 jaar, vooropleiding hbo

Ik maak me best veel zorgen om het klimaat en ga er ook bewust mee om. Dus ik eet zo min mogelijk vlees en ik denk heel erg na over alles wat ik doe. Ik vind het echt heel belangrijk en ik maak me er echt zorgen over.

Tegelijkertijd zijn zij zich bewust van de schaal van het probleem. Hoewel er een breed gedeeld geloof is in het landelijke kennisniveau en mate van technologische ontwikkeling om een beter milieu te realiseren, zien zij ook de beperkte invloed van ons land: het klimaat is immers een globaal probleem. Bovendien vinden jongeren dat we met de jaren een levensstijl hebben ontwikkeld die niet zo makkelijk meer te veranderen is.

Man, 17 jaar, eindexamenjaar vwo

Wat ik ook vervelend vind, is dat sommige dingen die klimaatveranderingen veroorzaken niet meer om te draaien zijn. Vliegen zorgt natuurlijk voor CO₂-uitstoot, maar het is niet meer realistisch om te denken dat je niet meer gaat vliegen. Misschien is het binnen Europa wel te doen met de trein, maar als je bijvoorbeeld naar Amerika of Azië wilt, dan ga je niet meer met de boot. Wie heeft de tijd om twee dagen op een boot te zitten?

Zorgen en hoop over het klimaat, actiebereidheid en scepticisme gaan bij Haarlemmermeerse jongeren hand in hand.

Thema 2

De onbereikbare woningmarkt

Naast het klimaat vormt ook de woningmarkt een grote bron van zorg onder Haarlemmermeerse jongeren. Er is een tekort aan woningen en de huizenprijzen rijzen de pan uit. Vooral starters komen zeer moeilijk aan een woning. Jongeren staan nog niet lang genoeg ingeschreven om aanspraak te maken op een sociale huurwoning, en er is een gebrek aan betaalbare middenhuur. Onder de woningzoekende 18 t/m 26-jarigen is de aantrekkelijkheid van een huurwoning afgenomen en die van een koopwoning toegenomen. Verkoos in 2015 nog 65% een huurwoning en 14% een koopwoning; anno 2019 verkiest 45% huur en 33% koop. Maar ook koopwoningen zijn voor veel jongeren onbereikbaar geworden. Vaak is de gedroomde woning te duur in verhouding tot hun salaris en als starter hebben jongeren geen of (te) weinig eigen geld in te brengen. Bovendien hebben zij vaak tijdelijke of flexibele contracten waarmee het moeilijk of onmogelijk is om een hypotheek te krijgen. Veel jongeren maken zich daarom grote zorgen over hun mogelijkheden om aan geschikte zelfstandige woningruimte te komen. Zij beschouwen dit als een belemmering op hun weg naar zelfstandigheid en volwassenheid. De enquêteresultaten onderschrijven de door jongeren geuite zorgen tijdens de groepsgesprekken en interviews: Haarlemmermeerse jongeren van 18 t/m 26 jaar wonen vaker bij hun ouders in dan in 2015. Woonden toen iets meer dan de helft nog bij hun ouders, in 2019 is dit opgelopen naar 76%.

Man, 25 jaar, werkt

De tijd vliegt, ik weet nog goed dat ik 18 was en dacht 'die eigen woning en zo, dat komt allemaal wel'. Nu een aantal jaar verder zit ik eigenlijk nog steeds in hetzelfde schuitje.

Veel van de geïnterviewde jongeren wonen met plezier in Haarlemmermeer en zouden graag in de gemeente blijven wonen. Ruim de helft van de 18 t/m 26-jarigen zet in de jeugdenuquête de eigen gemeente bovenaan de lijst van hun favoriete woonplekken. Maar ondanks alle nieuwbouwplannen hebben zij weinig hoop hier iets te vinden. De woningen zijn duur en de vraag te groot.

Man, 17 jaar, 2e jaar mbo

Er wordt veel gebouwd, maar er is nog steeds niet genoeg ruimte. Er is bijna niks meer aan huizen over waar ik of andere mensen in kunnen gaan wonen. Het is zo vol. Als je dan iets wil kopen ..., ja, de dure huizen, die zijn wel open. Als je het geld ervoor neerlegt dan kom je er wel in. Maar als je net begint en je wil een huis hebben: veel succes! Ik heb soms het gevoel van goh, als ik 30 ben, ben ik misschien nog wel op zoek naar een huis.

Man, 25 jaar, werkt

Als ik mij inschrijf voor een nieuwbouwtraject word ik niet geselecteerd. Als ik overbied op een huis krijg ik het niet, omdat ik te laag bied. Dan denk ik: waarom jij wel en ik niet? Anderen krijgen een huis in Haarlemmermeer, terwijl ik hier al m'n hele leven woon.

Man, 19 jaar, 2e jaar wo

Ik ben nu op zoek naar een studenten-huis. Het enige wat ik weet is Opaallaan, maar zelfs om daar een huis te krijgen, heb je al 45 mensen voor je. Dus het is niet echt een optie om in Hoofddorp als student te wonen. Dus ja, ik moet wel verder kijken.

Man, 24 jaar, laatste jaar hbo

We zitten nu met heel veel mensen naar Hyde Park te kijken. Dat lijkt wel perfect. Het is alleen de vraag hoeveel ik verdien over een jaar. Of ik het dan kan betalen of niet.

De moeite van jongeren om de woningmarkt te betreden, heeft niet enkel impact op henzelf, maar ook op hun sociale relaties. Zo vertelt een man van 25 jaar dat zijn vaders uitkering wordt gekort, omdat hij nog bij zijn ouders thuis woont. Anderen vertellen dat zij door gebrek aan een geschikte woning nog niet kunnen gaan samenwonen, terwijl zij dat wel heel graag zouden willen. Zij stellen noodgedwongen het vormen van een gezin uit.

Man, 26 jaar, werkt

Ik probeer samen te gaan wonen. Vanwege de ziekte van mijn vriendin kan ze niet volledig werken en mijn salaris bestaat uit een standaard salaris en allerlei bonussen. Daardoor is het heel moeilijk om een goede hypotheek te krijgen.

Vrouw, 23 jaar, werkt

Wij willen heel graag een gezin. Maar daar heb je eerst een huis voor nodig.

Jelle

“Nog even en dan ben ik afgestudeerd.” Jelle praat ontspannen en zelfbewust, maar geeft toe dat een spannende periode aanbreekt. “Ik liep eerder studievertraging op en ben ook twee keer van studie geswitcht. Je bent zo een half jaar verder.” Het is zaak dat hij dit jaar z’n studie afrondt. Daarna wil hij bij kleinere bedrijven de ICT verbeteren; daar valt nog voldoende winst te behalen. Als het straks lukt een paar goede opdrachten binnen te halen, kan hij voor zichzelf beginnen. Jelle heeft gekozen om tijdens zijn studie thuis te blijven wonen. Omdat zijn ouders hem financieel steunen, heeft hij geen studieschuld. “Daar heb ik geluk mee, want dat moet mij straks helpen een eigen appartement te kopen.” Maar juist bij het vinden van een woning liggen zijn grootste zorgen. Hij voelt dat het tijd is om op eigen benen te staan, maar het aanbod is schaars en duur. Sommige van zijn vrienden zijn op hun 18e door hun ouders ingeschreven bij een woningcorporatie. Hij heeft daar zelf nooit aan gedacht en nu heeft dat geen zin meer. Zijn zus trok na de middelbare school naar Nijmegen om te studeren en heeft daar een heel leven opgebouwd. “Soms denk ik weleens: had ik dat ook maar gedaan. Zij heeft nooit moeite gehad om woonruimte te vinden en heeft laatst voor een relatief normale prijs een woning kunnen kopen.”

Thema 3

Slimme studiekeuzes en prestatiedruk

Jongeren hebben steeds vaker tijdelijke contracten en krijgen gemiddeld op steeds latere leeftijd een vast contact (SER, 2019). Het uitzicht op een (te) dure woning en het belang van financiële zekerheid spelen mee in de studiekeuzes die jongeren maken.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Ik droom van een goede baan, zodat ik een huis kan betalen. Geen stress en dat je dat gewoon kunt betalen. Met mijn schoolniveau maak ik mij daar erg zorgen over en daarom wil ik ook doorstuderen.

Man, 16 jaar, 4 havo

Ik wou vroeger altijd heel graag naar het conservatorium, maar de laatste twee jaar twijfel ik heel erg. Gewoon omdat er niet veel werk is in die richting. Dus ik denk nu eerder iets te gaan doen in de economie.

Vrouw, 17 jaar, eindexamenjaar vwo

Sowieso wat ik echt wil, wat ik van mezelf moet, is de studie afmaken en een master doen. Dat ik ook de zekerheid heb dat ik later een baan kan krijgen.

De arbeidsmarkt vol tijdelijke en flexibele contracten en de peperdure woningmarkt leveren jongeren financiële kopzorgen op. De flexibele contracten maken bovendien dat jongeren zich sterk moeten bewijzen. Ze moeten zorgen dat ze een onderscheidend profiel opbouwen om hun kansen te vergroten op een baan of een opdracht in de zeer competitieve markt.

Man, 24 jaar, laatste jaar hbo

Ik probeer nu een kleine portefeuille op te bouwen door organisaties aan te schrijven en te kijken of ik iets voor ze kan doen. Het is wel prettig om te kunnen zeggen: "ik heb dit voor die organisatie gedaan" of "ik ben daar mee bezig". Ik wil graag naast een diploma iets in handen hebben. Er zijn er zat die hetzelfde diploma hebben als ik, en dan hebben ze waarschijnlijk ook nog hogere cijfers dan ik.

Naast deze weinig hoopgevende financiële toekomstbeelden is ook het studeren zelf aanzienlijk duurder geworden. Jongeren hebben bij het betreden van de arbeidsmarkt steeds vaker een steeds hogere studieschuld (CBS, 2019). Uit de jeugdenquête blijken 18 t/m 26-jarigen vaker schulden te hebben dan vier jaar geleden; dit is hoofdzakelijk te wijten

aan een studieschuld (90%). Het aandeel met een schuld van meer dan 10.000 euro is gestegen van 22% naar 34%. De afschaffing van de basisbeurs voor hbo- en wo-studenten in 2015 heeft hier behoorlijk aan bijgedragen.

De studielening loopt sterk op als je van studie wisselt, of als je langer over je studie doet. Uitproberen of een studie bij je past en de tijd nemen om je te oriënteren, komen je dus letterlijk duur te staan. In het eerste jaar moet je al blijven en goede cijfers halen. Landelijke maatregelen zoals het introduceren van een bindend studieadvies op het mbo en het verscherpen van het bindend studieadvies bij hbo en wo verhogen de druk op studenten. Als je in het eerste jaar voor een deel van je vakken zakt, dan riskeer je een negatief studieadvies en word je gedwongen de opleiding te verlaten. Met als bijkomend gevolg dat je lening verder oploopt.

Vrouw, 16 jaar, 5 vwo

We vinden allemaal dat we moeten doorleren en slimmer moeten worden, maar we moeten het wel allemaal zelf betalen.

Jongeren anticiperen op een onzekere financiële toekomst en maken keuzes die hen (een gevoel van) zekerheid bieden. Tegelijkertijd zijn zij, meer dan de generaties voor hen, heel bewust van de onbegrensde mogelijkheden in hun bestaan. Veel jongeren voelen de druk om de 'juiste' keuzes te maken. Zij ervaren veel keuzevrijheid en voelen daardoor ook een sterk verantwoordelijkheidsgevoel. In principe kunnen zij kiezen uit honderden opleidingen, maar wat te kiezen uit zoveel mogelijkheden? Jongeren staan onder enorme druk om snel een keuze te maken, waarin zij rekening willen houden met een zekere toekomst én met waar zij van dromen. Dit levert hen veel keuzestress op.

Man, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo-t

Ik wil het liefste van school af en gewoon iets doen wat ik leuk vind. En dat gewoon doen. Dus iets doen wat ik dan niet leuk vind, maar wat ik ook voor de toekomst moet doen, dat vind ik dan heel lastig in mijn hoofd.

Vrouw, 22 jaar, laatste jaar universiteit

Ik zou liever iemand zijn geweest die op z'n twaalfde bedacht 'ik wil dit worden en zo ga ik het bereiken', en dan stap, stap, stap bereik ik dat.

Snel kiezen loont, want laat kiezen vergroot de kans om niet te worden toegelaten op de opleiding van jouw voorkeur. Voor het mbo geldt een toelatings-

recht voor mensen die zich voor 1 april aanmelden. Mocht een opleiding meer aanmeldingen hebben dan beschikbare plaatsen, dan wordt vaak het principe 'wie het eerst komt, wie het eerst maalt' toegepast (SER, 2019). Hierdoor hebben leerlingen, die al vroeg weten wat ze willen en zich zo vroeg mogelijk inschrijven, meer kans op toelating. Ook in het hoger onderwijs loont het om snel te weten wat je wilt. Door de wijziging van de centrale naar decentrale selectie, selecteren opleidingen niet meer door middel van loting, maar aan de hand van selectiecriteria. Jongeren die al tijdens hun middelbare schoolperiode werken aan een 'goed CV' vergroten hun kans op toelating. Dit legt extra druk op schoolgaande jongeren. Ook maakt deze omslag van loting naar selectie, het wel of niet geselecteerd worden een stuk persoonlijker en competitiever. Als je niet minstens zo goed bent als de anderen, vallen je dromen in duigen.

Vrouw, 17 jaar, eindexamenjaar vwo

Nu op school, nu ik in 6 vwo zit wordt erin gestampt: 'je moet nu echt kiezen wat je gaat doen, je moet echt kijken wat je wil worden'.

Vrouw, 18 jaar, vwo-diploma behaald

Als je niet goed genoeg bent voor de dingen die zij vragen, dan mag je je studie niet doen. Dan mag je niet worden wat je wil.

De toekomstblik op studie en werk creëert een druk onder jongeren om goed te presteren. Al tijdens de schooltijd ervaren veel jongeren een hoge mate van prestatiedruk. Ze hebben het gevoel veel te moeten, en ervaren weinig tijd en ruimte voor twijfel, uitproberen en falen (zie trend 3).

Vrouw, 17 jaar, 1e jaar wo

Op de middelbare school voelde ik vooral stress, tijdnood en druk. Het was 'ik moet dit en dit en dit doen', en dan nog eind-examens en proefwerken.

Man, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo-t

Wat ik later wil gaan doen bijvoorbeeld. Daar heb ik nu amper tijd voor, omdat ik nu nog bezig moet zijn met andere dingen voor school. Het moet allemaal zo snel. En ik wil het op mijn eigen tempo kunnen doen.

School is belangrijk, en je diploma halen – het liefst met goede cijfers – is nog belangrijker. Hoe interessant andere dingen ook zijn in het leven van jongeren, school gaat voor! Dit betekent dat zij vaak dingen moeten laten die ook belangrijk voor hen zijn, of het contact met hun vrienden ervoor moeten opgeven.

Vrouw, 15 jaar, eindexamenjaar havo

We hebben allemaal van die twee-persoons tafeltjes, en ik zit in mijn eentje aan zo'n tafeltje. Dus ik moet me wel concentreren. Ik kan me niet af laten leiden. Al mijn vrienden gingen naar een andere klas en ik kwam hier terecht. Ik vind het eigenlijk wel prima zo, ik moet mijn examen halen en ik wil gewoon goed slagen. En als ik naar de opleiding wil waar ik heen wil dan moet ik ook met goede cijfers slagen.

Vrouw, 15 jaar, 4 vwo

Ik doe atletiek. Dat vind ik heel leuk gewoon om te rennen en zo. Verschillende activiteiten doen we daar ook. Dat is wel heel leuk. De mensen daar zijn ook heel leuk. Maar ik ga misschien stoppen om meer te focussen op school. Dat ik goede cijfers kan halen.

Vrouw, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo

Ik wilde ook morgen staken bij de klimaatstaking, maar ik heb twee examens, ik had dan een formulier moeten invullen om twee toetsen op een ander moment in te halen, maar dan mag ik geen examen doen. Anders was ik gegaan.

Lars

Lars ging naar de havo en sportte al jaren op een hoog niveau. Na de derde klas havo hoorde hij op school dat hij naar 4 mavo moest. *“Ik was het er niet mee eens, maar de beslissing vanuit school lag al vast.”* In diezelfde periode begon hij last te krijgen van hyperventilatie en paniekaanvallen. Die kwamen vooral opzetten in stressvolle perioden. Bijvoorbeeld tijdens toetsweken op school, of bij wedstrijden. Hoewel hij nu al een tijdje geen paniekaanval heeft gehad, blijft hij er bang voor. *“Die angst zit elke dag wel in mijn hoofd; ‘wat als ik daarheen ga en een paniekaanval krijg?’* Door de overstap van havo naar mavo is Lars een jaar lang gestopt met sporten. Zo kon hij zich focussen op school, want de spanning tijdens wedstrijden maakte zijn angst voor een paniekaanval groter. Hij slaagde voor zijn mavo-examen en zijn cijfers waren hoog genoeg om door te gaan naar de havo. *“Eigenlijk had ik al een heel leuke mbo-opleiding gevonden. Maar nu ik de kans kreeg om naar de havo te gaan, moest ik die pakken. Het zou zonde zijn om het niet te doen.”* Nu zit Lars dus op de havo en twijfelt over wat hij hierna wil gaan doen. Hij voelt druk om een goede keuze te maken en is ook weer begonnen met sporten. Maar door dat tussenjaar is zijn conditie niet meer optimaal. *“Het blijft moeilijk om de trainingstijden met school te combineren.”* Hierdoor traint Lars minder vaak dan hij zou willen en lukt het niet om terug op niveau te komen. Zijn trainers hebben het te druk om hem hier goed bij te helpen. Ook op school mist hij persoonlijke aandacht. *“Ik heb de behoefte om te praten over dingen die me dwars zitten, maar ik wil de mensen om me heen er niet mee belasten. Ik hoop dat ik van mijn paniekaanvallen af kom.”*

Tim

Tim heeft zijn zinnen gezet op een kunstzinnige opleiding. De toelatingseisen zijn streng en om zijn kansen op toelating te vergroten, volgt hij nu een particuliere vooropleiding. *“Ik heb even overwogen om in de stad van de vooropleiding op kamers te gaan, maar dat bleek zo duur!”* Hij moest best ver reizen om naar de lessen te gaan, maar nu pendelt hij elke dag heen en weer met het openbaar vervoer. Helaas heeft Tim geen recht op een ov-vergoeding en ook niet op een studielening. En dat terwijl de opleiding en de reiskosten hem honderden euro's per maand kosten. Om dit te kunnen betalen, werkt hij ruim 20 uur per week naast zijn opleiding. Toch houdt hij nauwelijks geld over en heeft hij ook niet veel tijd over voor zichzelf. Het is een druk leven dat hij volhoudt, omdat hij zo gemotiveerd is om de opleiding te doen. *“Ik ben er echt op mijn plek. Ik geniet van mijn vakken en de opdrachten. Ik kan er ook mijn passie voor muziek in kwijt. Al van jongs af aan houd ik van zingen en instrumenten bespelen. Als ik even niet lekker in mijn vel zit, is muziek mijn uitlaatklep.”*

Thema 4

Een leven online

Prestatiedruk en een onzekere toekomst spelen een grote rol in het leven van jongeren en beïnvloeden de keuzes die ze maken. Zij hebben het druk met school en opleiding. Daarnaast spenderen zij een aanzienlijk deel van hun tijd aan sociale media (zie trend 4). Vooral Instagram, Whatsapp, Snapchat en YouTube zijn populair en de mogelijkheden zijn eindeloos. Van een appje naar je vrienden om af te spreken, tot samen huiswerk maken via Facetime. Van het delen van een vakantiefoto op Snapchat tot gitaar leren spelen met YouTube. En van het volgen van nieuws op Instagram tot het gevolgd worden door honderden anderen. Sociale media hebben de leefwereld van jongeren vergroot. Een zee aan informatie is continu beschikbaar op hun telefoon die overal mee naar toe gaat. Contact met vrienden, kennissen of onbekenden, veraf of dichtbij, ligt zo steeds binnen handbereik.

Vrouw, 18 jaar, vwo-diploma behaald

Ik ben een soort van 'nooit alleen' als ik mijn telefoon bij me heb, want ik kan iedereen bereiken.

Man, 19 jaar, 1e jaar universiteit

Het is goed omdat je nu heel makkelijk connected bent met mensen uit onze omgeving én ook mensen buiten onze omgeving. Dat is heel fijn dat het zo makkelijk is gemaakt.

Tegelijkertijd kan al die technologie ook tussen mensen in komen te staan. Jongeren communiceren zo veel en makkelijk online in geschreven woord en beeld, dat ze wat vervreemd kunnen raken van face-to-face contacten.

Vrouw, 25 jaar, werkt

Wij zijn een generatie die door sociale media erg naar de buitenwereld gericht is. Maar tegelijkertijd misschien ook wel een beetje bangig is om mensen op straat aan te spreken. Dat contrast tussen de online- en offlinewereld. Als je vroeger de weg niet wist, ging je dat op straat aan iemand vragen. Nu zoek je het op Google Maps op. Dat is deels uit gemak, maar deels ook uit onwennigheid. Ik merk het ook aan mezelf dat ik iemand liever een email stuur, dan even de telefoon pak en iemand opbel.

Smartphones bieden jongeren veel ontspanning. Ze gebruiken de telefoons voor contact met vrienden, leren over hun hobby's en laten er even de druk van het alledaagse leven mee los. Toch wordt er ook weer een nieuwe druk gecreëerd door sociale media. Doordat iedereen erop zit, heerst er een gevoel van mee moeten doen.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Er zijn mensen die alles laten zien en alleen maar aandacht zoeken: 'kijk hoe rijk ik ben, dit ben ik en dit kan ik'. Maar je gaat er toch naar kijken, ook al wil je het niet, maar je doet het wel. Het is misschien de sociale druk of iets van 'iedereen doet mee' en daarom wil jij ook mee doen.

Man, 21 jaar, laatste jaar mbo

We kunnen tegenwoordig niet meer zonder dat apparaat. Als je geen sociale media hebt, dan denkt iedereen dat ik geen goed leven heb of dat ik niks met mijn leven doe.

Continu de mogelijkheid hebben om online te zijn en te zien waar je vrienden mee bezig zijn, versterkt de aandrang om dit te doen. Sociale media werken verslavend. 'Even snel kijken' mondt uit in uren 'scrollen', 'checken' en 'liken'. Jongeren kunnen hun telefoon soms maar moeilijk weggleggen. Zelfs wanneer ze er last van hebben. Ze ervaren bijvoorbeeld een overdaad aan prikkels, komen moeilijk in slaap en laten zich afleiden wanneer ze huiswerk moeten maken. Een aantal van de geïnterviewde jongeren heeft daarom een app geïnstalleerd die het makkelijker voor ze moet maken om hun telefoon af en toe weg te leggen.

Vrouw, 22 jaar, laatste jaar universiteit

Ik wil zeggen dat ik niet mega-verslaafd ben aan mijn telefoon, maar dan lieg ik denk ik.

Vrouw, 15 jaar, 4e jaar vwo

'Oh waar zijn mijn vrienden, wat doen mijn vrienden nu, hoeveel likes heb ik op dat ding gekregen' en zo. Of 'oh ik heb een notification gekregen, wat is het? Ik moet het nu weten'. Dus dat wordt een beetje stom soms. Maar ik heb zo'n app dat als ik op een app klik dan kan ik er niet in. Dan zegt die 'ja je moet nu werken'. Oké. Dan kan ik er 1,5 uur of zo niet in. Dan moet ik gewoon werken en iets anders doen.

Sociale media zijn snel, beeldend en sterk aanwezig. Jongeren proberen zich zo goed mogelijk te presenteren op sociale media. Goed betekent hier niet 'zo dicht mogelijk bij wie ze zijn', maar is synoniem voor succes, perfectie en geluk. Er ontstaat een beeld van mensen op sociale media dat maar beperkt overeenkomt met hoe ze echt zijn.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Je hebt ook mensen die zo veel filters gebruiken en allemaal bewerkingen doen om zichzelf alleen maar mooier te maken. Dan denk je: 'oh zij is echt mooi, ik wil net als haar zijn'. Nou dan zie je haar in het echt en denk je: 'oké, is dat dezelfde persoon?'.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

De sfeer in de vriendenkring was ook niet goed. Die mocht die niet en die had een hekel aan die. Maar toch gingen ze met elkaar om. Alleen omdat het dan cool is omdat je met een groep kunt gaan, feestjes kunt geven en daarvan foto's op Snapchat kan zetten. Het hele beeld van dat je cool bent.

Vrouw, 17 jaar, 1e jaar wo

Ze laten altijd alleen maar de goede kant zien: 'Oh kijk hoe goed het met me gaat, ik heb zoveel vrienden en zoveel spullen en ik ben echt populair, blablabla'. Maar je weet gewoon; van binnen voel jij je ook gewoon rot. Je ziet nooit een foto van iemand die hard aan het huilen is. Dan denk je, 'dat is gewoon nep'.

Door zo veel bezig te zijn met hun telefoon en zich daarbij zo sterk te focussen op het perfecte plaatje, kunnen jongeren zich verliezen in de onlinewereld. Ze zijn zo gericht op wat er online wel of niet gebeurt dat ze soms vergeten te genieten van de 'echte' wereld om hen heen.

Man, 16 jaar, 4 havo

Feit is dat jongeren ook de hele dag met hun telefoon bezig zijn en daardoor heel veel mooie dingen in het nu, om hen heen missen. Het leven vervlakt. Jongeren zijn alleen maar bezig met het perfecte beeld uit te stralen, dat is een gevolg van de aanwezigheid van sociale media.

Jongeren zijn zich ervan bewust dat het perfecte plaatje dat ze zien op sociale media onrealistisch is. Zij weten dat anderen filters gebruiken om er mooier uit te zien en dat hun leven in het echt lang niet zo perfect is als zij op sociale media doen vermoeden. Rationeel weten jongeren dat het een gecreëerde en selectieve werkelijkheid is. Toch laten al die ogenschijnlijk perfecte levens en plaatjes die zij steeds weer voorbij zien komen hen niet onberoerd.

Vrouw, 16 jaar, 5 vwo

De onzekerheid wordt zo gecreëerd. Veroorzaakt door druk om aan het ideaalbeeld te voldoen. Als je op Instagram kijkt, vind je daar alleen het perfecte plaatje dat wordt geschetst: je moet mooi zijn, je moet je foto's bewerken. En als dat de norm wordt, kan je daar best onzeker van worden. Zeker als je voor je eigen gevoel daar niet aan voldoet. Die onzekerheden zie ik veel om me heen.

Vrouw, 25 jaar, werkt

Ik probeer daar niet aan mee te doen, of zo min mogelijk tijd eraan te besteden. Maar het heeft mij wel onzeker gemaakt, laat ik het zo zeggen. Als je dan ziet: iedereen heeft het alleen maar leuk. Van de honderd berichten zijn er 95 positief, dan denk je: 'mijn leven is rot'!

Die onzekerheid wordt niet enkel gevoed door het zien van perfecte plaatjes, maar ook door de beoordelingen van 'posts' via 'likes'. Instagram is, ten behoeve van het mentale welzijn van jongeren, aan het experimenteren met het verbergen van de hoeveelheid 'likes' voor anderen. Het is na Whatsapp dagelijks het meest gebruikte sociale medium onder jongeren tussen de 15 en 19 jaar oud (Newcom, 2019) en ook het medium met de meest negatieve invloed op de mentale gezondheid van jongeren (RSPH, 2017).

Vrouw, 17, eindexamenjaar havo

Eerst was ik er echt heel erg mee bezig, wie allemaal mijn foto gaat liken. Ik wil daar niet mee bezig zijn. Doordat mensen gaan liken ga je denken 'oh maar die heeft dat niet gedaan, die is niet geïnteresseerd'. En dan ga je je helemaal er druk om maken en dat slaat echt nergens op.

Overigens wordt niet iedereen onzekerder van sociale media. Degene die actief zijn en veel positieve reacties krijgen kunnen daarvan juist meer zelfvertrouwen krijgen.

Vrouw, 16, 1e jaar mbo

Ik heb veel volgers op Instagram, 1300. Ik krijg genoeg aandacht. Dat ze me knap vinden. Ik vind het niet echt belangrijk dat anderen me knap vinden. Maar het is wel fijn om te horen, want ik was altijd heel onzeker en dacht dat ik niet knap was. Je krijgt er wel een beetje een klein egoetje van.

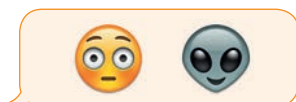
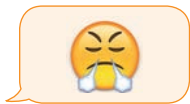

Thema 5

Een oordeel is snel geveld

Op sociale media worden vaak en vliegensvlug oordelen over elkaar geveld. Met één klik geef je aan of je iets leuk vindt of juist niet; en door de nadruk op beeld en korte teksten is er weinig ruimte voor nuance. Ook op school en om zich heen merken jongeren dat oordelen snel geveld worden. Er is weinig begrip en respect voor elkaar. Jongeren nemen vaak niet de moeite om verschillende perspectieven te begrijpen of zich te verplaatsen in een ander. Afwijken van de norm wordt veroordeeld en wekt woede en onbegrip op. Er wordt weinig tijd genomen om het eigen denken te bevragen of je eigen blik te verbreden. Hierdoor missen jongeren kansen om te leren: om anderen te leren kennen en ook om zichzelf beter te leren kennen en te begrijpen.

Man, 17 jaar, 2e jaar mbo

Niemand die eigenlijk nog respect heeft voor elkaar of voor iemand anders keuzes. Iedereen wordt gauw boos op elkaar. Van; 'jij denkt ergens anders over dan dat ik erover denk, laat ik daar eens boos over worden'.

Man, 16 jaar, 4 havo

Jongeren zijn kortzichtig, ze hebben veel vooroordelen over elkaar. Ik probeer daar juist niet mijn daden op te baseren. Het is zonde! Door al die vooroordelen loop je veel kansen mis, kansen om je nieuwe beste vriend te ontmoeten.

Vrouw, 18 jaar, vwo-diploma behaald

Dat merk je ook wel op scholen en zo, dat als je net ietsje anders bent dan hoe iedereen is, dan is het gelijk 'wow dat kan echt niet'.

Vrouw, 22 jaar, laatste jaar universiteit

Ik denk vooral ook dat je soms niet weet wat er in iemands hoofd omgaat en we snel denken van 'die persoon is vervelend, of niet aardig of die deed iets raars'. Maar voor hetzelfde geld was er net iets aan de hand waar jij niks vanaf weet. En ik denk dat we dat soms nog wel eens vergeten.

Melissa

Melissa hoorde bij het populaire groepje op school. In die groep draaide het om feestjes en alcohol, daarna plaatsten ze de foto's op sociale media. Zo ontstond er een beeld van hoe "cool" ze waren; erbij horen, feesten en vooral het laten zien op sociale media was voor iedereen belangrijk. *"Maar hoe cool het beeld ook was, ik vond de feestjes zelf eigenlijk maar saai. Mensen zaten de hele tijd op hun telefoon en alles draaide om alcohol, iets waar ik weinig interesse in had."* Maar de groepsdruk om alcohol te drinken was wel groot. Een meisje dat niet meedronk werd direct uit de groep gezet. Melissa ging alcohol drinken om mee te kunnen doen, maar dronk heel weinig. Doordat het zo normaal was om foto's van de feestjes te delen op sociale media deed zij dat ook. *"Ik was er niet zo mee bezig wat wel en niet slim was om erop te zetten. Het beeld dat van mij ontstond op sociale media kwam niet overeen met wie ik echt ben. Het werd een beeld van feesten en drinken."* Haar vriendje begon daardoor te denken dat zij vreemdging. Het gaf veel gedoe. Inmiddels is zij uit die groep, maar blijft wel heel actief op sociale media. Sommige mensen zijn heel hard op sociale media. Ze beoordelen meisjes op hun uiterlijk, geven negatief commentaar en delen razendsnel foto's. Zo ontstaan er hele verhalen over hoe iemand 'is'. *"Daar kun je heel onzeker van worden. Ik krijg gelukkig vooral positieve reacties op sociale media, hierdoor is mijn zelfvertrouwen juist gegroeid."*

Thema 6

Psychisch welzijn onder druk

De druk op jongeren om succesvol te zijn is groot, terwijl de wereld hen juist een onzekere toekomst voorspiegelt. Het is belangrijk om jezelf goed in de markt te zetten, diploma's te halen, een interessant profiel op te bouwen en de concurrentie voor te blijven in de strijd om woning en werk. Die competitie uit zich ook op sociale media. Continu worden jongeren geconfronteerd met het ogenschijnlijk perfecte leven van anderen. Succes is er duidelijk aanwezig, terwijl de worstelingen van het dagelijks leven veelal onzichtbaar blijven voor elkaar. De druk die aan alle kanten wordt ervaren, zowel de individuele als de sociale druk, wordt door veel jongeren waargenomen als psychische klacht. Heel wat jongeren in de interviews vertelden over hun psychische problemen en die van hun vrienden. Ze spreken over stress, depressie, angst, paniekaanvallen, eetstoornis, posttraumatische stressstoornis, burn-out, eenzaamheid en zelfs suïcidaliteit.

Er zijn verschillende factoren die een rol (kunnen) spelen bij het ontstaan van deze klachten. Sommigen relateren hun klachten relatief makkelijk aan zaken, zoals druk op schoolwerk en de stress die ze daardoor ervaren. Een vrouw van 17 vertelt bijvoorbeeld over de paniekaanvallen die ze krijgt op stressvolle momenten. En een jongen van 15 heeft het gevoel niet meer na te kunnen denken door de druk in zijn hoofd. De stress die jongeren ervaren komt zowel lichamelijk als psychisch tot uiting.

Vrouw, 16 jaar, 5 vwo

Een docent denkt 'ik geef een toets op, of een project en dat is niet zo veel werk'. Maar als drie docenten dat tegelijk doen, dan wordt het dus wel te veel. Dan wordt het heel druk in mijn hoofd, dan ga ik dingen opschrijven, en sneller huilen om alles eruit te krijgen, of word ik heel snel moe.

Ook relateren veel geïnterviewde jongeren de scheiding van hun ouders (zie trend 2) aan hun psychische klachten. Zowel de spanningen voorafgaand aan de scheiding, als de scheiding zelf, hebben vaak veel effect op het psychisch welzijn van jongeren (gehad).

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Sinds mijn ouders gescheiden zijn, ben ik zo vaak verdrietig geweest en heb ik zoveel gehuild. Ik denk dat er een zwembad mee gevuld kan worden. Ik was een tijd zo vaak verdrietig dat ik zelfmoord wilde plegen.

Man, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo

Ik liep ermee in mijn hoofd en ik kon niks anders doen. Niks haalde me eruit. Ik kon amper slapen. Gamen wou ik niet meer. Ik wou niet meer met mijn vrienden omgaan. Ik wou eigenlijk alleen nog maar gaan liggen, niks doen.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Ik ben vaak verdrietig, ik ben boos, ik heb emoties de hele tijd door. Elke dag wat anders. Als iemand wat zegt dan ben ik meteen boos of geïrriteerd, omdat ik dan denk: 'ja verdomme, ik wil gewoon normaal met mijn ouders aan tafel zitten, een spelletje spelen'.

Niet alleen de gezinssamenstelling, maar ook de onderlinge verhoudingen veranderen na een scheiding. Jongeren kunnen tussen beide ouders in komen te staan en contact met elkaar is minder vanzelfsprekend. Veel van de jongeren met gescheiden ouders spreken over moeizaam contact met één van de ouders of vertellen dat het contact met die ouder zelfs volledig is verbroken.

Vrouw, 16 jaar, vooropleiding hbo

Mijn vader en moeder zijn gescheiden en mijn moeder zie ik niet meer.

Vrouw 17 jaar 1e jaar mbo

Ik woon bij mijn moeder en stiefvader. Mijn vader zie ik niet meer sinds een jaar.

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar mbo

Sinds mijn vader een nieuwe vrouw heeft, is zijn karakter veranderd en heb ik het contact met hem gestopt.

Veel van de geïnterviewde Haarlemmermeerse jongeren die kampen met psychische problemen weten hun weg naar hulpverlening te vinden. Ze zijn overwegend positief over de effecten die professionele hulp op hen heeft gehad. Ze leren door die hulp beter erover te praten, bouwen zelfvertrouwen op en komen van hun klachten af, of leren ermee omgaan.

Man, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo

Praten heeft wel de meeste problemen voor me opgelost. Vooral met mijn coach heb ik heel veel gepraat en heb ik best wel veel problemen opgelost. Via mijn coach had ik werk gevonden. Ik heb bepaalde problemen die ik met mijn vader had opgelost. Wat ook de band met mijn vader wel beter heeft gemaakt. Mijn sociale vaardigheden zijn wat beter gegaan. Ik denk dat ik zonder mijn coach niet eens hier had kunnen zitten. Dat ik dan nog steeds helemaal mezelf klein maakte en niet erover wou praten. Daar heb ik wel altijd last mee gehad, praten. En toen kwam mijn coach en toen ging alles beter.

Vrouw, 15 jaar, eindexamenjaar vmbo

Volgens mij hebben best wel veel jongeren er last van en er hoort niet meer een taboe op te zitten eigenlijk. Dus ik denk dat het helpt als ik er gewoon open over ben. Zodat andere mensen er ook meer van te weten komen.

Hoewel jongeren professionele hulp weten te vinden en er mee geholpen zijn, lopen ze soms tegen vervelende obstakels aan. Een belangrijk obstakel is de wachtlijsten voor psychische hulp, waardoor ze soms maanden moeten wachten tot ze terecht kunnen.

Omdat ik nog geen 16 was moesten mijn beide ouders tekenen. Mijn moeder weigerde om te tekenen. Toen heb ik heel lang gesprekken met haar gehad; waarom wil je niet tekenen? Daar heb ik een half jaar op moeten wachten en daarna was er nog vier maanden wachttijd. De wachttijden zijn veel te lang. Ik vind het belachelijk dat ik moet wachten op mijn moeder – omdat zij weigert – terwijl ik hulp nodig heb en mijn vader wel heeft ondertekend.

De jongeren van deze generatie dromen over perfectie, maar zijn zich tegelijkertijd heel bewust van hun kwetsbaarheid en schromen niet om erover te praten. Wij zijn hen dankbaar dat zij bereid waren om hun lief en leed zo open met ons en met elkaar te delen.

Emma

Eenzaamheid wordt volgens Emma vooral gekoppeld aan ouderen, maar onder jongeren speelt dat net zo goed. *“Daar mag wel wat meer aandacht voor zijn. Het is waarschijnlijk minder zichtbaar, maar het is er zeker!”* Zelf voelt zij zich ook weleens eenzaam, maar dat vindt ze niet altijd erg. *“Het hoort er een beetje bij.”* Soms kan ze haar verhaal niet helemaal kwijt of wil anderen daar niet mee lastigvallen, alles uitleggen. *“Dan schrijf ik het van me af of probeer ik het op een andere manier te parkeren.”* Die eenzaamheid is een spiegel van de levens die zij online voorbij ziet komen. *“Schijnbaar heeft iedereen het alleen maar leuk. Van de 100 berichten zijn er 95 positief, dan denk je: oh mijn leven is rot!”*

“Op sociale media heerst een beeld van leuke perfecte levens, maar ik probeer daar niet aan mee te doen.” Die beelden maken Emma soms onzeker en dat proeft zij ook bij leeftijdsgenoten. Zij ziet jongeren om zich heen met klachten van burn-out en depressie omdat zij worstelen met dat ideaalbeeld. *“We staan door sociale media en onze telefoons met meer mensen in contact, maar die contacten worden oppervlakkiger. De diepgang verdwijnt.”* Het is iets dat past bij haar generatie. *“Wij groeien op met de boodschap dat alles kan en alles mag. Niks moet, maar de verwachtingen zijn hoog, vooral de verwachtingen die ik naar mezelf toe heb.”*

De leefwereld
van de jeugd

Hoofdstuk 2

Algemene trends

Trend 1
Groeistuipen
kenmerk(t)en
Haarlemmermeer

De kinderrijke bevolking is het gevolg van de schoksgewijze groei die Haarlemmermeer vanaf 1970 heeft doorgemaakt. Elke tien jaar leverden grootschalige woningbouwprogramma's een steeds grotere nieuwbouwwijk op. Deze woongebieden hadden een grote aantrekkingskracht op jonge huishoudens uit omliggende stedelijke gebieden. In korte periodes stroomde de gemeente telkens opnieuw vol met inwoners die zich in dezelfde levensfase bevonden, namelijk jonge (aanstaande) ouders die droomden van gezin en carrière. De geboortepieken die volgden, waren hiervan het levende bewijs. Toolenburg, Floriande en Getsewoud zijn de grootste en meest recente wijken van Haarlemmermeer. Hier woont verreweg het grootste deel van de jeugd: 40% van alle 0 t/m 26-jarigen groeit op in deze woongebieden.

De korte, hevige groeisprunten die Haarlemmermeer herhaaldelijk heeft doorgemaakt, werken nog altijd door in de lokale bevolkingsontwikkeling. Fikse gelijktijdige leeftijdsverschuivingen doen zich voor. De grote groep peuters en kleuters uit de 'Vinex-generatie' heeft ondertussen massaal de adolescentie bereikt. Het aantal jongeren in de middelbare schoolleeftijd bereikt volgend jaar een hoogtepunt en 18-plussers zullen in de komende jaren de dominante groep in het Haarlemmermeerse jeugdlandschap vormen. Kortom, de Haarlemmermeerse jeugd veroudert. Verandering van het aantal jongeren in een wijk kan een stempel op de woonomgeving drukken. In woongebieden, waar bij het ontwerp van de buitenruimte geen of te weinig rekening is gehouden met een gelijktijdige verandering in leeftijdsfase van een omvangrijke groep, kan verdringing en concurrentie tussen kinderen en jongeren op gaan treden. Hoe nu de huidige puberpiek (tijdelijk) accommoderen? Pubers hebben in hun ontwikkelingsfase experimenteer-ruimte nodig, zodat zij anderen niet tot last zijn.

Ook kan er bij jeugdkrimp een overschot ontstaan aan voorzieningen, zoals nieuwgebouwde scholen of opvangcentra. Het aantal scholen, kinderopvangplaatsen, speelplaatsen en hangplekken bepalen bovendien sfeer en aanzicht van de wijk. Omvangrijke omslagen in de leeftijdsopbouw van

de jeugd hebben dan ook niet alleen ruimtelijke consequenties, zij worden ook voelbaar in het sociale leven in de wijk. In woongebieden met veel spelende kinderen, in bushokjes hangende jongeren, of naar school fietsende scholieren heerst een andere sfeer en sociale samenhang dan in woongebieden met weinig kinderen en jongeren. Zij kunnen een wijk levendig en druk maken, maar ook de klachten over jeugdoverlast doen toenemen.

Inzicht in discontinue demografische golfbewegingen biedt een schat aan informatie voor een gemeente die werk wil maken van een wijkgerichte aanpak. Door de schoksgewijze groei bestaan er immers scherpe demografische contrasten tussen wijken. In de oudere wijken zijn de demografische golven al redelijk 'uitgevlakt'. Hier is sprake van ontgroening: jongeren vliegen uit en verlaten hun ouderlijke huis. In de nieuwste wijken van Haarlemmermeer vinden de grote verschuivingen plaats. Ten opzichte van het hoogtepunt – rond 2008 – wonen er in deze wijken tweeënhalf keer minder kinderen in de leeftijd tot 4 jaar.

In het afgelopen decennium is in onze gemeente, net als in Nederland, door tegenvallende economische omstandigheden nauwelijks gebouwd. De crisis, en het niet bouwen na een bouwhausse heeft de schommelingen in de bevolking vergroot.

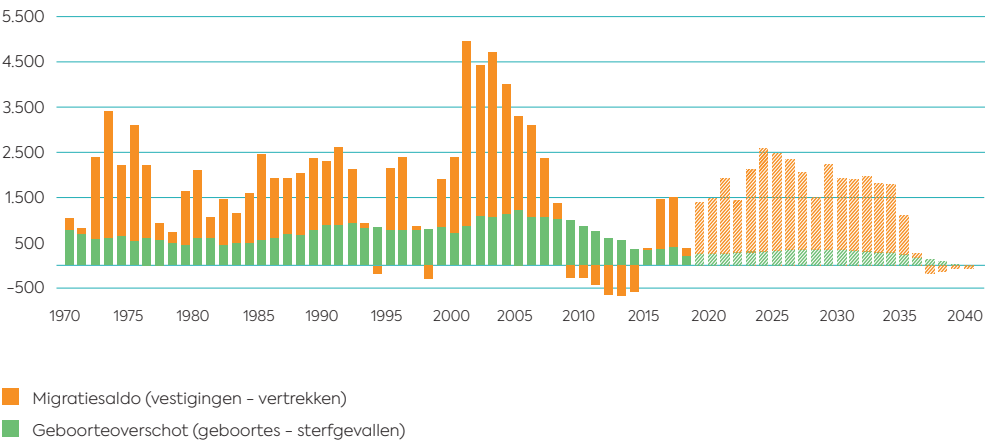
De instroom van nieuwe inwoners stakte plotseling, waardoor het aantal geboortes hard terugliep. Bovendien had de 'Vinex-generatie' in Floriande en Getsewoud enkele jaren hiervoor massaal en gelijktijdig hun gezin gesticht en voltooid. Niet langer is Haarlemmermeer de 'kraamkamer' van de regio. Terwijl de vestiging van inwoners achterbleef, verlieten jongeren het ouderlijk huis en vertrokken naar de omliggende steden (zie figuur 01). Voor het eerst vertrokken er, voor een langere periode, meer mensen dan zich in Haarlemmermeer vestigden.

Door de bouwstop in het afgelopen decennium is er een woningtekort ontstaan. De intentie is om deze opgave snel, en op korte termijn, op te lossen. Haarlemmermeer staat voor een bouwopgave van 20.000 woningen. Het is – mede door de huidige stikstofproblematiek – nog onduidelijk hoe snel deze woningen zullen worden gerealiseerd. Toch bestaat de mogelijkheid dat Haarlemmermeer aan de vooravond staat van de grootste demografische schokgolf van zijn bestaan. Dit vraagt om flexibiliteit en strategisch vermogen. Tijdig inzicht in demografische patronen kan immers voorkomen dat voor tijdelijke uitdagingen structurele oplossingen bedacht gaan worden en andersom. In Haarlemmermeer zijn in verschillende periodes andere leeftijdsgroepen, met hun specifieke vraagstukken en behoeften, dominant. Dit geldt voor nu, en misschien nog wel sterker voor de nabije toekomst!

Trend 1. Conclusies

- De Haarlemmermeerse jeugd veroudert. In het komende decennium zal in Haarlemmermeer de groep jongvolwassenen de grootste jeugdgroep gaan vormen.
- Met name in de grootste en meest kinderrijke wijken van Haarlemmermeer – Floriande, Getsewoud en Toolenburg – vindt deze leeftijdsverschuiving sterk plaats. Dit brengt een verandering in dominante levensstijl met zich mee, en stelt de inrichting en beheer van de openbare ruimte voor nieuwe uitdagingen.
- Toekomstige grootschalige bouwopgaven kunnen opnieuw grote demografische golven in de gemeente op gang brengen. Omdat leeftijdsverschuivingen in de verschillende wijken niet op hetzelfde moment plaatsvinden, vraagt dit om een gebiedsgerichte aanpak.

Figuur 01: Bevolkingsgroei van Haarlemmermeer (per jaar) van 1970 tot 2018 en prognose tot 2040

Bronnen: 1970–1999 statistische jaaroverzichten sociografisch bureau de meerlanden; 2000–2013 CBS, 2014–2018 BRP Haarlemmermeer; Bevolkingsprognose Haarlemmermeer 2019–2040

Trend 2

Opgroeien in Haarlemmermeer

De bijna vijftigduizend Haarlemmermeerse kinderen, pubers en jongvolwassenen worden niet enkel gevormd door de gedeelde invloed en beleving van het tijdsgewricht waarin zij leven; zij zijn ook het product van hun ouders en het gezin waarin zij opgroeien. Niet alle kinderen in onze gemeente leven onder dezelfde omstandigheden: zij ontwikkelen zich in uiteenlopende gezinssamenstellingen met ongelijke financiële mogelijkheden. Sociologen en ontwikkelingspsychologen hebben kennis opgebouwd over welke gezinsfactoren van invloed zijn op de ontplooiing van kinderen en jongeren (Lightfoot et al., 2013). Armoede, drukte, veel ruzie, of zeer jonge ouders zijn gezinsomstandigheden die nadelig kunnen uitpakken voor de ontwikkeling van kinderen. Door een overmaat aan stress kunnen ouders in deze omstandigheden minder adequaat, tijdig en ondersteunend reageren op de signalen van hun kinderen. Hierdoor kan de kwaliteit van het opvoedgedrag achter blijven (zie ‘Stem van de Jeugd’, 2015). In dit hoofdstuk geven we inzicht in de verdeling en ontwikkeling van de belangrijkste gezinsfactoren die de toekomstkansen van jonge Haarlemmermeesters beïnvloeden.

47

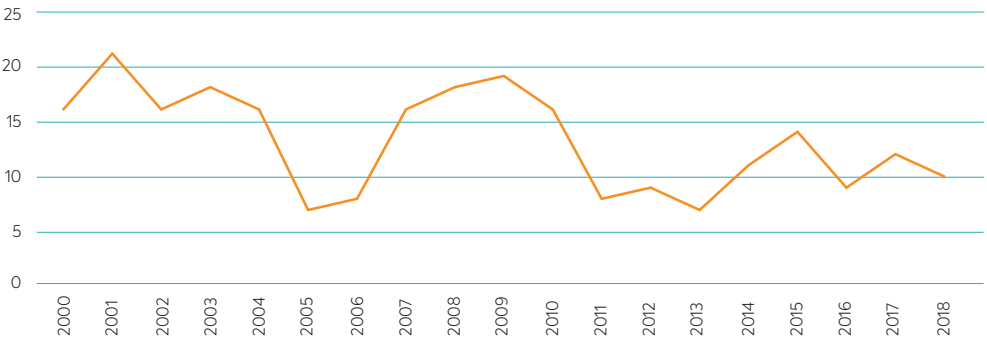
Gevolgen van uitstel van ouderschap

Het stichten van een gezin wordt tegenwoordig met meer aarzelingen omgeven dan enkele decennia geleden. Veel vaker dan vroeger streven niet alleen mannen, maar ook vrouwen een (vol)waardige loopbaan na. Dit vraagt inspanningen die niet altijd goed te combineren zijn met de zorg voor jonge kinderen; een taak die nog steeds grotendeels bij vrouwen neerkomt. Gezinsvorming wordt uitgesteld totdat een positie op de arbeidsmarkt is bereikt die voldoende stabiliteit biedt voor een leven met kinderen. De gemiddelde leeftijd van Haarlemmermeerse vrouwen bij de geboorte van hun eerste kind ligt met 30 jaar iets boven het Nederlandse gemiddelde (BRP, 2019). In de gemeente blijft het aantal tienermoeders al jaren

laag. De laatste 5 jaar waren er jaarlijks 9 tot 14 moeders jonger dan 20 jaar (zie figuur 02).

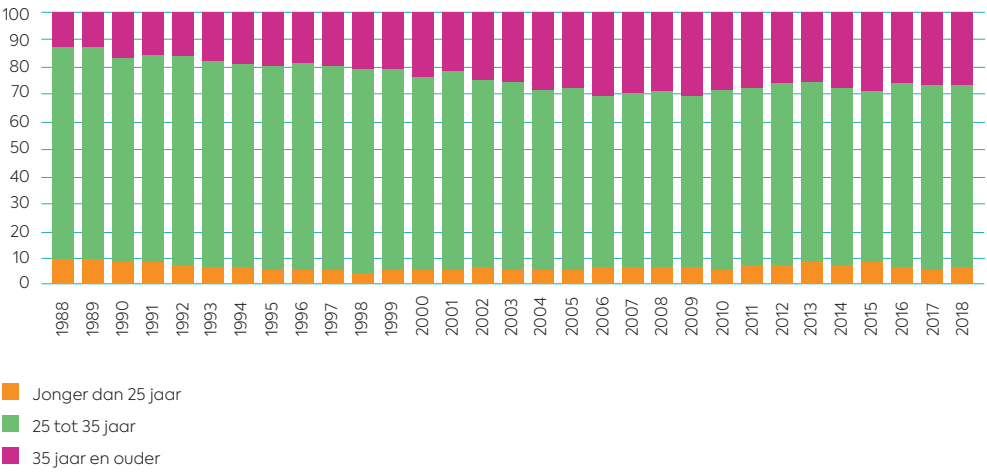
Op latere leeftijd kinderen krijgen is niet uniek voor onze tijd. Vroeger, toen de gezinnen groot waren, was dit heel gewoon. De trend van gezinsuitstel heeft de leeftijdsverhouding tussen de generaties wel doen veranderen: een veel groter aandeel baby's wordt geboren bij relatief 'oude' ouders (zie figuur 03). In Nederland wordt een kwart van de kinderen geboren bij een moeder die ouder is dan 35 jaar, in Haarlemmermeer bijna 30%. Dit hogere aandeel kan een gevolg zijn van de hoge arbeidsparticipatie van Haarlemmermeerse vrouwen (68% t.o.v. 63% in Nederland) (CBS, 2019).

Figuur 02: Aantal tienermoeders in Haarlemmermeer

Bron: CBS, 2019

Figuur 03: Leeftijd van Haarlemmermeerse moeder bij geboorte eerste kind

Bron: CBS, 2019

Figuur 04: Aantal gescheiden gezinnen¹ met thuiswonende kinderen in Haarlemmermeer, per jaar

Bron: BRP, 2019

1 In deze cijfers is ook het uit elkaar gaan van **ongehuwde stellen** (met kinderen) meegenomen.

Een hogere leeftijd van ouders vergroot de kans op fysieke en neurologische afwijkingen bij het kind (Zondervan-Zwijenberg et al., 2019). Over de gevolgen voor de psychische gesteldheid van kinderen is veel minder consensus onder deskundigen. Recent onderzoek van Nederlandse wetenschappers wijst uit dat kinderen van oudere ouders minder gedragsproblemen vertonen. Mensen die later vader of moeder worden, hebben vaak meer financiële ruimte opgebouwd, zijn stabiel, geduldiger en hierdoor beter in staat consequent grenzen aan te geven (Zondervan-Zwijenberg et al., 2019).

Door uitstel van gezinsvorming ontstaat er tegelijkertijd een nieuwe maatschappelijke kwetsbaarheid. De combinatie van huishouden, werk én opvoeding door beide partners wordt vaak volgehouden door de structurele, flexibele inzet van grootouders. Dit gebeurt frequent in de gemeente Haarlemmermeer, waar de arbeidsparticipatie van beide ouders hoog is: in deze 'spitsuurgezinnen' wordt dagelijks drukte en stress ervaren (Staat van Haarlemmermeer 3, 2015). Het komt echter steeds vaker voor dat ouders nog zorg dragen voor hun thuiswonende kinderen op het moment dat hun eigen vader en/of moeder hulpbehoevend worden. Ruim één derde van de mantelzorgers in Haarlemmermeer combineert de zorgtaak voor hun ouders met de opvoeding van hun thuiswonende kinderen (Kijk op de Wijk 4, 2014). De helpende hand van grootouders wordt langzaam een vragende. Dit vergroot de druk in Haarlemmermeerse gezinnen.

Individualisering en samen leven

Veel Haarlemmermeerse kinderen en jongeren groeien op met beide (gehuwde) ouders in harmonieuze gezinnen. Toch komt deze 'traditionele' gezinsstructuur steeds minder vaak voor. Net als in Nederland is ook in onze gemeente de gezinsamenstelling, vooral door het aantal echtscheidingen, drastisch veranderd. Het begint 'gewoner' te worden in het leven van een kind dat zijn of haar ouders scheiden en daarna opnieuw gaan samenwonen en/of hertrouwen. Soms zelfs vaker dan één keer. Dat scheiden sociaal meer aanvaard raakt en gezien gaat worden als een normale transitie in de levensloop, maakt het voor kinderen en jongeren misschien nog wel moeilijker om hun verdriet te uiten. Onderstaand interviewfragment illustreert de worsteling van een jonge vrouw uit Hoofddorp:

Vrouw, 16 jaar, 1e jaar Mbo

De meeste mensen reageren op mijn verhaal dat het toch gewoon iets normaal is. Maar ik wil er over praten, over hoe ik het vond. Ik vond de scheiding van mijn ouders namelijk heel vervelend. Ik denk niet dat mensen begrepen hoeveel verdriet ik had.

Door een scheiding verandert voor kinderen de vanzelfsprekende verbondenheid met hun ouders: de beschikbaarheid van (één van de) ouders neemt af, loyaliteitsconflicten liggen op de loer, en vaak verslechteren ook de economische omstandigheden. Hoe groter het conflict tussen ouders en hoe sterker kinderen zich onder druk gezet voelen, des te groter de kans op psychische problemen en op belemmeringen in de ontwikkeling van het kind.

In Haarlemmermeer groeit – net als in Nederland – 15% van de jeugd (0 t/m 24 jaar) op in een eenoudergezin: in 2019 gaat het om 8.052 jonge inwoners. Elk jaar gaan 300 tot 350 gezinnen uit elkaar en daar zijn 500 tot 600 kinderen bij betrokken (zie figuur 04): 60% van deze kinderen bevindt zich dan in de basisschoolleeftijd (4 t/m 11 jaar). Als ouders uit elkaar gaan, wonen de kinderen óf bij hun moeder óf de zorgtaken worden verdeeld in co-ouderschap. Als kinderen ouder zijn (12-17 jaar), komt het in 10% van de gevallen voor dat de kinderen enkel bij hun vader wonen. Een groot aantal van de scheidingen vindt plaats in de kinderrijke wijken Floriande en Getsewoud. Er bestaan echter geen grote verschillen in scheidingspercentage tussen de wijken en kernen in Haarlemmermeer.

Economisch herstel niet voor elk gezin

De huidige Haarlemmermeerse jeugd groeide op in onzekere tijden na de economisch crisis van 2008. In de afgelopen jaren zette het economisch herstel in. Ook in Haarlemmermeer steeg de arbeidsparticipatie en daalde de werkloosheid tot aan het niveau van vóór de crisis. Ouders van Haarlemmermeerse kinderen hebben vaker een baan, kunnen meer uren werken, en hebben daardoor ook meer te besteden (zie figuur 05 en 06).

De meeste Haarlemmermeerse kinderen groeien op in welvaart. Toch zijn er in de gemeente 1.000 gezinnen en 1.700 kinderen die leven van een inkomen onder de lage inkomensgrens². Dit aantal blijft – ondanks het economisch herstel – sinds 2015 gelijk (zie tabel 01). Van deze 1.700 kinderen wonen er 1.320 in een gezin dat rondkomt van een bijstandsuitkering. Dat is 4% van alle 0- tot 18-jarigen (in Nederland 6,5%) (CBS, 2019). De helft van de gezinnen onder de lage inkomensgrens is een eenoudergezin. Hoewel het aantal kinderen dat opgroeit in armoede volgens deze gegevens gelijk bleef, toont het jaarverslag van de Voedselbank Haarlemmermeer een ander beeld. Daaruit blijkt dat 288 kinderen (tot 18 jaar) van een pakket van de Voedselbank leven, terwijl dit in 2017 nog om 199 kinderen ging (zie tabel 02). Dit kan betekenen dat meer gezinnen met een laag inkomen aanspraak zijn gaan maken op een voedselpakket. Het kan echter ook betekenen dat mensen net boven de lage inkomensgrens door hoge vaste lasten of schulden in armoede gedrukt worden.

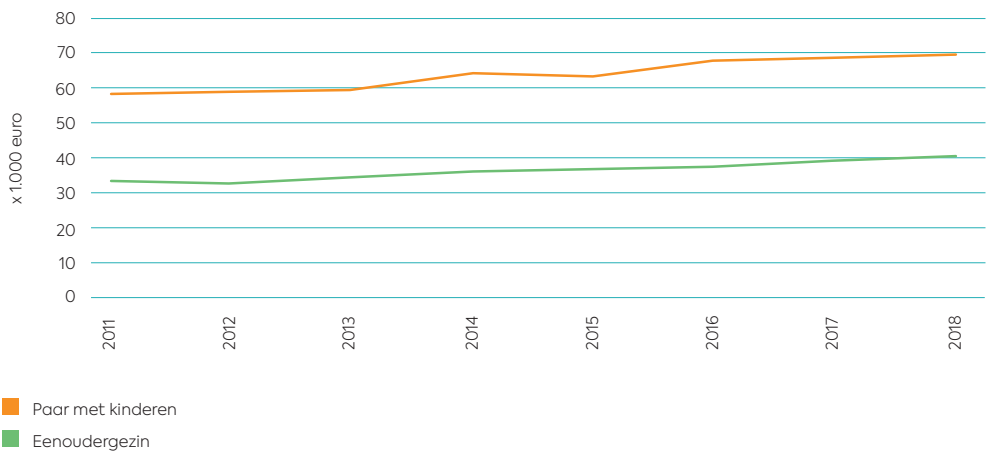
2 De grens die voor alle jaren en voor alle huishoudens eenzelfde koopkracht vertegenwoordigt. De hoogte ervan is gebaseerd op het bijstandsniveau van een alleenstaande in 1979.

Figuur 05: Herstel arbeidsmarkt in Haarlemmermeer

Bron: CBS, 2019

Figuur 06: Gemiddeld besteedbaar inkomen (gezinnen met kinderen) in Haarlemmermeer

Bron: CBS, 2019

Tabel 01: Aantal Haarlemmermeerse kinderen (tot 18 jaar) onder lage-inkomensgrens

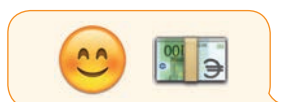
2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1.600	1.800	1.900	1.800	1.700	1.600	1.700

Bron: CBS, 2019

Tabel 02: Aantal Haarlemmermeerse inwoners bij de voedselbank

	2016	2017	2018
Kind: 0 tot 12 jaar	107	134	187
Kind: 12 tot 18 jaar		65	101
Aantal personen	455	460	636
Aantal huishoudens		149	219

Bron: Jaarverslag Voedselbank Haarlemmermeer, 2018

Trend 2. Conclusies

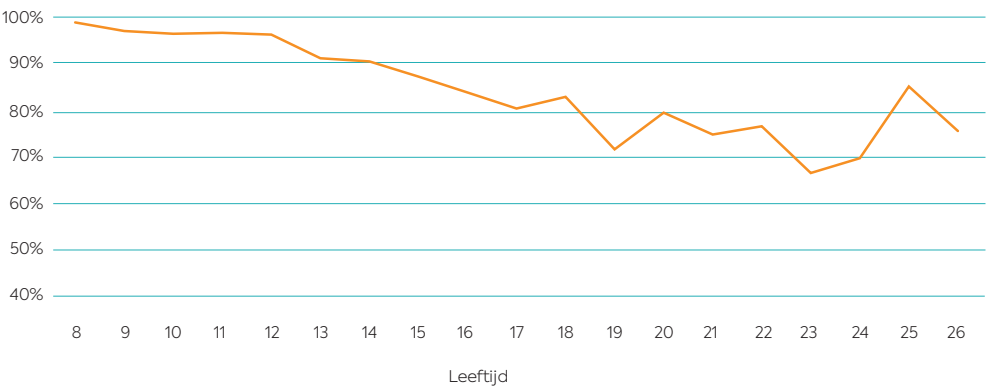
- Uitstel van gezinsvorming en een groei aan (echt)scheidingen heeft – net als in Nederland – ook in Haarlemmermeer de gezinssamenstelling drastisch veranderd. Nieuwe maatschappelijke kwetsbaarheden zijn het gevolg.
- Door het op latere leeftijd ‘krijgen van kinderen’ komt het fenomeen ‘dubbelzorg’ steeds vaker voor. Ouders dragen zowel zorg voor hun nog thuiswonende kinderen, als voor hun eigen hulpbehoevende vader en/of moeder. In Haarlemmermeer – waar de arbeidsparticipatie van ouders hoog is – kan dit de druk op, en de stress in gezinnen verder vergroten.
- ‘Het uit elkaar gaan’ van ouders raakt sociaal steeds meer aanvaard. Dit kan het voor kinderen en jongeren moeilijker maken om hun verdriet en zorgen bij anderen te uiten. Ook al ‘hoort het er nu eenmaal bij’, voor hen blijft de situatie zeer ingrijpend. Terughoudendheid in het delen van gevoelens, kan de negatieve impact op de psychische gezondheid vergroten.
- In vergelijking met vier jaar geleden gaat het economisch beter met veel Haarlemmermeerse gezinnen: meer ouders hebben een baan, en gemiddeld hebben zij meer financiële bestedingsruimte. Ondanks het economisch herstel lijkt het aantal Haarlemmermeerse kinderen dat leeft onder de lage inkomensgrens gelijk te blijven. In 2017 – op basis van de meest recente CBS-informatie – ging het om 1.700 kinderen, gelijk aan het aantal in 2015.

Trend 3
De zorg voor
morgen begint
vandaag

Ieder kind maakt een enorme ontwikkeling door: in geen enkele andere periode van het leven is de leercurve zo steil als in de kinderjaren. Er worden mijlpalen bereikt en fundamenteën gelegd waarop de volwassenheid zal groeien. Een gezonde start is hierbij cruciaal. Veel fysieke en mentale gezondheidsproblemen vinden immers hun oorsprong in het vroege leven. Een groot deel van de kinderen en pubers in Haarlemmermeer groeit op in blakende gezondheid: van de 8 t/m 17-jarigen voelt 90% zich gezond, net als vijf jaar geleden. Dit is gelijk aan de rest van Nederland (CBS, 2017). Toch gaan jongeren, met het verstrijken van de (leef)tijd, zich ongezonder voelen (zie figuur 07): een ontwikkeling die ook landelijk te zien is. Het oordeel over de eigen gezondheid wordt beïnvloed door uiteenlopende gezondheidsaspecten, zoals de aanwezigheid van ziekten, (gezonde) leefstijl en psychosociale factoren. In dit hoofdstuk gaan we nader in op deze factoren. De signalen bieden handvatten om tijdig in te grijpen in de gezondheidssituatie van de jeugd, om zo een grotere zorgvraag op een later moment te voorkomen.

Figuur 07: Aandeel Haarlemmermeerse jeugd (8 t/m 26 jaar) dat zich gezond voelt, in %

Bron: Jeugdenquête 2019, Team Onderzoek

Tabel 03: Top 5 chronische aandoeningen per leeftijdscategorie

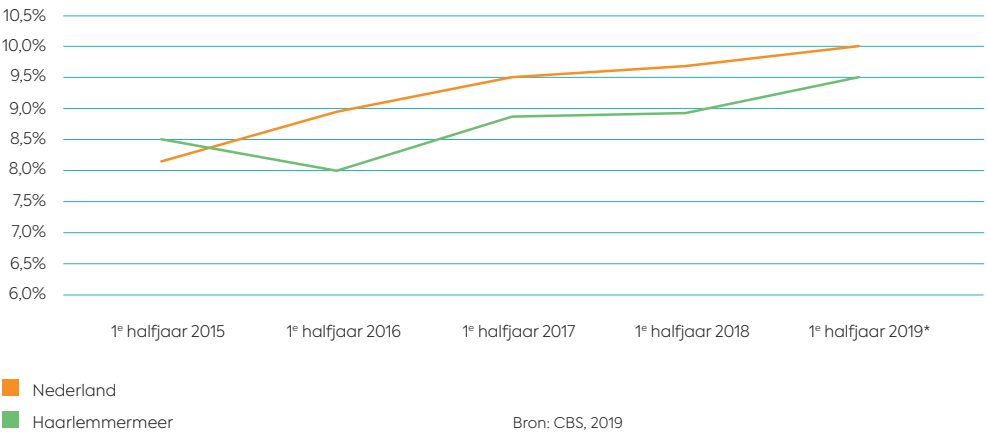
0 t/m 5 jaar			6 t/m 9 jaar		
	%	Geschat aantal HLMR		%	Geschat aantal HLMR
Astma	4,7	425	Astma	5,5	400
Eczeem	4,1	370	Leerstoornis	5,1	375
Voedselallergie	3,0	270	Buikpijn/ontlastingsproblemen	4,2	310
Leerstoornis	2,6	230	Eczeem	2,8	205
Buikpijn/ontlastingsproblemen	2,3	210	ADHD/ADD	1,2	90

10 t/m 12 jaar			13 t/m 17 jaar		
	%	Geschat aantal HLMR		%	Geschat aantal HLMR
ADHD/ADD	5,3	320	ADHD/ADD	6,9	735
Astma	4,8	290	Angst- en stemmingsstoornissen	5,5	590
Leerstoornis	3,8	230	Astma	4,6	490
Buikpijn/ontlastingsproblemen	3,7	230	Buikpijn/ontlastingsproblemen	2,8	300
Angst- en stemmingsstoornissen	3,1	190	Eczeem	2,1	225

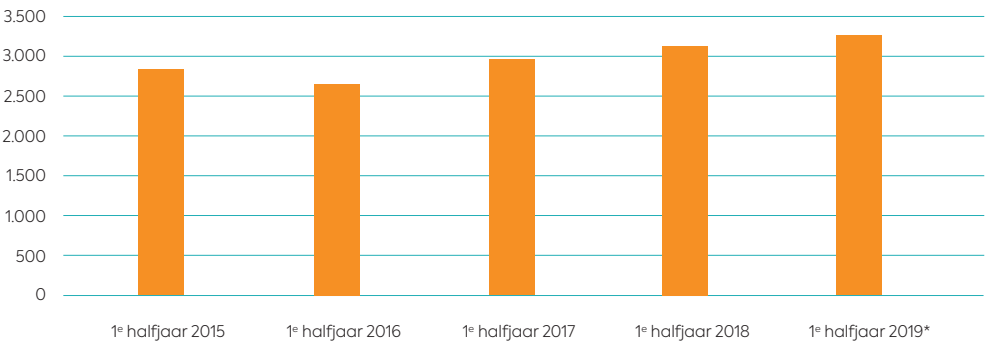
18 t/m 25 jaar		
	%	Geschat aantal HLMR
Angst- en stemmingsstoornissen	7,3	1050
ADHD/ADD	4,2	600
Astma	4,0	570
Eczeem	2,8	400
Migraine	2,7	390

Bron: Verwey-Jonker Instituut, 2019; bewerking Team Onderzoek

Figuur 08: Aandeel jongeren (0 t/m 23 jaar) met jeugdhulp in natura (%)

Figuur 09: Aantal jongeren (0 t/m 23 jaar) in Haarlemmermeer met jeugdhulp in natura

Bron: CBS, 2019

Jong, en chronisch aangedaan

De meeste Haarlemmermeerse kinderen worden in hun ontwikkeling niet geremd door gezondheidsproblemen. Helaas geldt dat niet voor iedereen. Het aantal Haarlemmermeerse kinderen dat leeft met een chronische aandoening en/of handicap is niet precies bekend. Er is wel een inschatting te maken. Op basis van verzekeringsgegevens is recent een nauwkeurige telling gemaakt van het aantal kinderen en jongeren (0 t/m 25 jaar) dat in Nederland opgroeit met een chronische aandoening (Verwey-Jonker Instituut, 2019)³. Het gaat om ruim 1,3 miljoen jonge inwoners, ofwel 27% van alle kinderen en jongeren. Dit is een veel hoger aantal dan voorheen werd aangenomen (Verwey-Jonker Instituut, 2019). Als we deze resultaten vertalen naar de Haarlemmermeerse situatie, dan groeien er in de polder, naar schatting, 12 tot 13 duizend jonge inwoners op met een chronische aandoening.

Uit dit onderzoek blijkt verder dat jongens tot hun 16e jaar meer last hebben van een chronische aandoening dan meisjes in dezelfde leeftijd. Zij hebben in hun jongste jaren vaker last van eczeem, astma, leerstoornissen, ADHD/ADD en angst- en stemmingsstoornissen. Op de drempel van volwassenheid slaat dit beeld om. Vanaf dat moment lijden juist meer meisjes aan een chronische aandoening. Vooral angst- en stemmingsstoornissen komen bij hen vaak voor. In tabel 03 staan per leeftijdsgroep de vijf meest voorkomende chronische aandoeningen. De percentages geven aan hoeveel kinderen en jongeren in Nederland hieraan lijden. Op basis hiervan is per aandoening een inschatting gemaakt van het aantal kinderen en jongeren in Haarlemmermeer.

Drukte voor later

Veel gediagnosticeerde kinderen en jongeren lijden aan een gedrags-, leer-, angst- of stemmingsstoornis (zie tabel 03). De oorzaak van hun ontwikkelingsproblematiek wordt toegeschreven aan genetische aanleg, of aan een afwijkende rijping van het centrale zenuwstelsel (Delfos, 2005). Het grote aantal jeugdigen met een stoornis kan het gevolg zijn van het toenemende aantal late zwangerschappen (zie trend 2), waardoor meer baby's met genetische afwijkingen worden geboren. Toch twijfelen jeugddeskundigen of deze verklaring uitputtend is. Sommige sociale wetenschappers en professionals uit de geestelijke gezondheidszorg zien de stijging van het aantal gediagnosticeerde kinderen als een gevolg van maatschappelijke veranderingen (Van Stigt, 2018). Een doorgeslagen individualisering kan hebben geleid tot een medicalisering van gedrag. Het dragen van de zware verantwoordelijkheid voor het eigen gedrag kan verlicht worden door het te bestempelen als

gebrek of ziekte. Daarnaast gaan gezinnen vaker – dat geldt ook voor Haarlemmermeer – uit elkaar (zie trend 2). De uitwerking hiervan op kinderen kan gedrag teweegbrengen dat verward kan worden met ADHD/ADD of vormen van autisme.

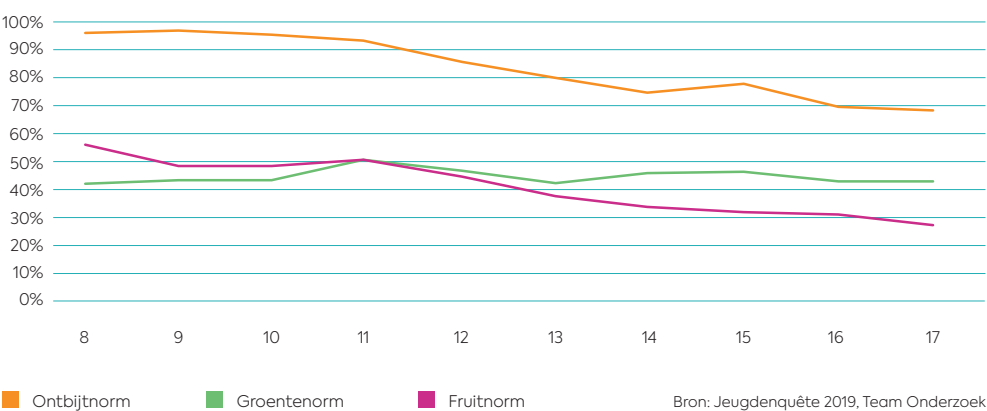
Jeugddeskundigen wijzen ook op het effect van de toenemende maatschappelijke druk die jongeren ervaren om succesvol te zijn. Sociale media spelen hierbij een stuwende factor: zij tonen een ideaalbeeld waaraan de jeugd meent te moeten voldoen (zie trend 5 en thema 4). Maar jongeren voelen ook druk vanuit hun ouders om goed te presteren: hoe beter de schoolresultaten, des te beter immers de carrièrekansen. De helft van de Haarlemmermeerse middelbare scholieren geeft aan dat hun opvoeders hoge cijfers van hen verwachten en 41% van de jongvolwassenen ervaart dat hun ouders hoge verwachtingen hebben van hun carrière (Jeugdenquête, 2019). Voor een aanzienlijk deel van de jeugd leidt dit tot te veel druk, en dus stress.

Eénderde van de Haarlemmermeerse jongeren (12 t/m 26 jaar) ervaart dat 'hun best doen' niet goed genoeg is, en 28% voelt dat er van hen meer wordt verwacht dan zij aankunnen (Jeugdenquête, 2019). Van de 12 t/m 17-jarigen vindt ruim de helft het vervelend om fouten te maken in opdrachten op school en 30% voelt zich zelfs dom bij een slecht cijfer. Goed presteren is de norm, terwijl school in eerste instantie een leeromgeving is, waarin het maken van fouten onderdeel zou moeten (mogen) zijn van het leerproces. De angst om 'het niet goed te doen' neemt toe met de leeftijd. Onder de 18 t/m 26-jarigen vindt 79% het vervelend om fouten te maken in studie of werk. 46% presteert 'door de zenuwen' minder goed op belangrijke momenten en 53% vindt het moeilijk om te accepteren dat iets niet in één keer lukt.

Zich terugtrekken, depressief zijn of zich juist zeer druk gedragen, kunnen het gevolg zijn van deze toenemende druk. Sleutelpersonen uit het Haarlemmermeerse onderwijs maakten zich in 2015 al zorgen over de medicalisering die hieruit voortvloeit (Stem van de Jeugd, 2015). Te vaak krijgen kinderen ten onrechte etiketten opgeplakt zoals dyslexie, dyscalculie en ADHD. Mogelijk liggen genoemde maatschappelijke ontwikkelingen ook (deels) ten grondslag aan de stijging van het aantal Haarlemmermeerse kinderen, jongeren en jongvolwassenen dat gebruik maakt van de jeugdzorg (zie figuur 08 en 09). In het eerste half jaar van 2019 ontvingen 3.230 jeugdigen (0 t/m 23 jaar) één of meerdere vormen van jeugdzorg. Dat is 9,5% van alle 0 t/m 23-jarigen in Haarlemmermeer (CBS, 2019). Dat ligt iets onder het gemiddelde van Nederland (10%).

³ In dit onderzoek zijn kinderen en jongeren met een verstandelijke handicap niet meegenomen. Het Verwey-Jonker Instituut heeft dit onderzoek uitgevoerd in opdracht van FNO, een vermogensfonds dat zich inzet voor kwetsbare groepen. Het FNO probeert het maatschappelijk perspectief tussen chronisch zieke kinderen en hun gezonde leeftijdsgenoten te verkleinen, door elk kind op hun kracht aan te spreken. Omdat bij jongeren met een (ernstige) verstandelijke beperking een zekere mate van zelfstandig functioneren ontbreekt, valt deze groep buiten de 'scope' van het onderzoek.

Figuur 10: Eetgedrag van de Haarlemmermeerse jeugd, naar leeftijd

Tabel 04: Voedingsgedrag van Haarlemmermeerse jongeren, naar leeftijd

	8 t/m 11 jarigen		Nederland (2017) ⁴	12 t/m 17 jarigen		Nederland (2017) ⁵
	2015	2019		2015	2019	
Ontbijtnorm	96%	95%	89%	81%	77%	78%
Groentenorm	36%	44%	47%	37%	45%	44%
Fruitnorm	41%	51%	45%	31%	35%	31%

Bron: Jeugdenquête 2019, Team Onderzoek

Tabel 05: Aandeel jeugd dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB)

	Haarlemmermeer			Nederland ⁴
	2012	2016	2019	
8 – 11 jaar	25%	21%	31%	21%*
12 – 17 jaar	18%	22%	29%	15%*

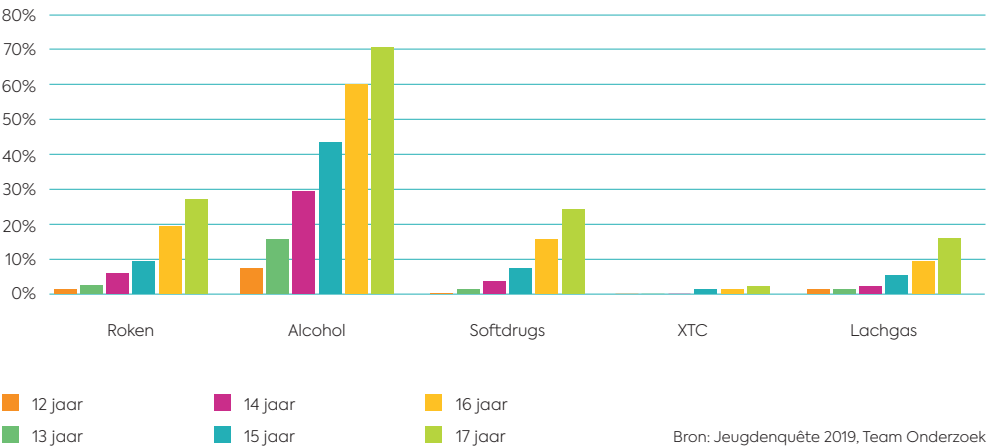
Bron: Team Onderzoek, 2019; *TNO, 2014; **CBS, GGD en RIVM, 2012

Tabel 06: Aandeel kinderen en jongeren dat voldoet aan de fitnorm

	Haarlemmermeer		Nederland
	2016	2019	
8 – 11 jaar ⁶	40%	39%	38%*
12 – 17 jaar	40%	43%	35%*

Bron: Team Onderzoek, 2019; *TNO, 2014; **CBS, GGD en RIVM, 2012

Figuur 11: Aandeel Haarlemmermeerse jongeren dat genotsmiddelen heeft gebruikt

4 Het Nederlandse percentage is gemeten voor de leeftijdsgroep 4-11 jaar.

5 Het Nederlandse percentage is gemeten voor de leeftijdsgroep 12-16 jaar.

Gezond opgroeien in een wereld vol verleidingen

Een gevarieerd en gezond eetpatroon, voldoende beweging, rust, en een minimaal gebruik van genotsmiddelen dragen bij aan een goede gezondheid van de jeugd. Juist in een periode vol groeispurten zijn dit de grondstoffen voor een gezonde transitie van kind naar volwassene. Met de intrede van de puberteit, en het verlaten van de beschermde omgeving van de basisschool, begint echter een periode waarin ouderlijk gezag en controle afnemen en de invloed van leeftijdsgenoten groeit. Daarin worden pubers voor veel keuzes gesteld, terwijl zij nog niet voldoende in staat zijn om rationele keuzes te maken (Nelis & Van Sark, 2009). Juist in deze leeftijdsfase wordt de leefstijl ongezond, en gaan jongeren experimenteren met genotsmiddelen. Dit is de reden dat beleidsmakers zich al jarenlang zorgen maken over de leefstijl van de jeugd (Stevens et al., 2017). In dit stuk brengen we het gezondheidsgedrag van de Haarlemmermeerse jeugd in beeld.

De Haarlemmermeerse jeugd eet gezonder

Hoewel nog lang niet alle Haarlemmermeerse kinderen en pubers – uitgaande van de landelijke norm – voldoende groente of fruit binnen krijgen, is hun eetgedrag ten opzichte van vijf jaar geleden aanzienlijk verbeterd (zie tabel 04). Ongeveer 45% van de Haarlemmermeerse 8 t/m 17-jarigen eet elke dag groente. Dit blijft in de gehele jeugdfase redelijk stabiel (zie figuur 10) en is gelijk aan de groenteconsumptie van niet-Haarlemmermeerse leeftijdsgenoten. Slechts enkelingen (1%) hebben groenten volledig uit hun voedselpatroon gebannen. Het eten van fruit neemt wel af naarmate kinderen ouder worden. Van de Haarlemmermeerse 8 t/m 11-jarigen eet de helft elke dag fruit. Dat aandeel was vijf jaar geleden nog aanzienlijk lager, namelijk 40%. Op de middelbare school neemt het dagelijks eten van fruit gestaag af: slechts een derde van de pubers in de leeftijd tussen 12 en 18 jaar eet elke dag een stuk fruit. Dit aandeel ligt gelijk aan vijf jaar geleden. De fruitconsumptie onder de Haarlemmermeerse jeugd ligt wel iets hoger dan landelijk.

In Haarlemmermeer ontbijt 96% van alle kinderen tot 12 jaar elke dag. Dat is gelijk aan vijf jaar geleden, en gelijk aan het ontbijtgedrag van leeftijdsgenoten in Nederland. Met de overgang naar het voortgezet onderwijs gaan pubers steeds minder vaak ontbijten: slechts driekwart van de jongeren in de middelbare schoolleeftijd nuttigt nog dagelijks een ochtendmaal. Dat is lager dan vijf jaar geleden (81%) maar nog wel gelijk aan landelijk. Een goed ontbijt voorkomt overgewicht (NCJ, 2017). Na een ontbijt is de verleiding namelijk minder groot om in de loop van de dag te snacken of te snoepen. Uit de meest recente groeistudie blijkt dat overgewicht

steeds vaker al op jonge leeftijd voorkomt (GGD Kennemerland, 2015). Onder Haarlemmermeerse kinderen en pubers schommelt het overgewicht de laatste jaren rond 10%.

Kinderen en jongeren steeds meer in beweging

Voldoende beweging is belangrijk voor het gezond opgroeien van jonge inwoners. Bij kinderen en pubers verlaagt beweging het risico op depressies en overgewicht, en wordt tegelijkertijd de fitheid, spierkracht en botkwaliteit verbeterd (Gezondheidsraad, 2017). In Haarlemmermeer voldoet ongeveer 30% van de jeugd (8 t/m 17 jaar) aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (NNGB): een richtlijn die uitgaat van een uur matig intensief bewegen op minstens vijf dagen in de week. Voorbeelden zijn stevig doorlopen, fietsen en tuinieren. In vergelijking met een aantal jaar geleden is de Haarlemmermeerse jeugd meer gaan bewegen. Het percentage dat voldoet aan de NNGB ligt dit jaar hoger dan landelijk (zie tabel 05).

Daarnaast wordt in Nederland ook de fitnorm gehanteerd. Deze norm geeft inzicht in het meer intensieve beweeggedrag van kinderen en pubers. Om aan deze norm te voldoen moeten zij drie keer per week minstens twintig minuten zwaar intensief bewegen. Het gaat om activiteiten waarbij de hartslag flink omhooggaat, zoals bijvoorbeeld zwemmen, hard fietsen of hardlopen. 40% van de Haarlemmermeerse jeugd voldoet aan de fitnorm: dit aandeel is gelijk gebleven en ligt net iets boven het landelijk niveau (zie tabel 06).

Genotsmiddelen

Met de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs gaan pubers steeds meer experimenteren met volwassen gedrag. Door te roken, drinken en gebruik te maken van andere genotsmiddelen laten pubers zien dat zij “volwassen” zijn. Hoewel kinderen en jongeren zich bewust zijn dat consumptie van sigaretten, drank en joints gezondheidsrisico's met zich mee brengt, neemt het middelengebruik – ook in Haarlemmermeer – tijdens de puberteit toe (zie figuur 11). Op zeventienjarige leeftijd heeft driekwart van de pubers weleens alcohol gedronken, en is een kwart bekend met het gebruik van sigaretten en joints. Slechts een zeer klein deel van de Haarlemmermeerse middelbare scholieren heeft ervaring met XTC-gebruik. Lachgas lijkt een populair middel onder jongeren te worden: 16% van de Haarlemmermeerse 17-jarigen heeft het wel eens uitgeprobeerd (zie figuur 11). Het is gemakkelijk verkrijgbaar, omdat het (nog) geen verboden middel is. Het aantal gezondheidsincidenten met lachgas is in Nederland beperkt, maar vooral de combinatie met het gebruik van alcohol en andere drugs kan gevaarlijk zijn (Van Goor, 2018).

In vergelijking met vijf jaar geleden zijn Haarlemmermeerse pubers minder gaan roken. Het alcohol- en cannabisgebruik is gelijk gebleven. Voor alle vormen van de eerdergenoemde genotsmiddelen geldt dat het gebruik onder Haarlemmermeerse 12 t/m 17-jarigen lager ligt dan landelijk (zie tabel 07).

Tabel 07: Genotsmiddelengebruik onder pubers (12 t/m 17 jaar)

	Haarlemmermeer		Nederland
	2015	2019	2017
Roken			
Ooit	14%	10%	17%
Laatste maand	4%	2%	8%
Dagelijks	2%	1%	2%
Alcohol			
Ooit	35%	35%	45%
Laatste maand	12%	14%	25%
Cannabis			
Ooit	8%	8%	9%
Laatste maand	1%	1%	5%
XTC			
Ooit	Nb	1%	1%
Laatste maand	Nb	0%	0%
Lachgas			
Ooit	Nb	5%	9%
Laatste maand	Nb	0%	3%

Bron: Jeugdenquête 2019, Team Onderzoek; HBSC 2017, UU, SCP, Trimbos

Trend 3. Conclusies

- Het merendeel (90%) van de Haarlemmermeerse jeugd groeit op in goede gezondheid.
- In vergelijking met vijf jaar geleden zijn Haarlemmermeerse kinderen en jongeren gezonder gaan leven: zij zijn meer fruit en groente gaan eten, meer gaan bewegen en minder gaan roken.
- Landelijke gegevens laten zien dat in de pubertijd het aantal jongeren met angst- en stemmingsstoornissen groeit. Een mogelijke oorzaak hiervan kan de toenemende maatschappelijke druk zijn, die ook door Haarlemmermeerse jongeren sterk wordt ervaren.
- In Haarlemmermeer stijgt het aantal kinderen en jongeren dat gebruik maakt van de jeugdzorg: in het eerste half jaar van 2019 gaat het om 3.230 jeugdigen (0 t/m 23 jaar). Het aandeel (9,5%) ligt nog wel iets lager dan landelijk (10%).

Trend 4

Het onderwijs- landschap

Haarlemmermeer is kinderrijk! Elke dag gaan duizenden Haarlemmermeerse kinderen en jongeren lopend, met openbaar vervoer, de scooter, de fiets of de auto naar de schoolbanken. Daar ontmoeten zij hun leeftijdsgenoten en werken ze aan hun toekomst. Dit hoofdstuk laat hun bewegingen door het onderwijslandschap zien.

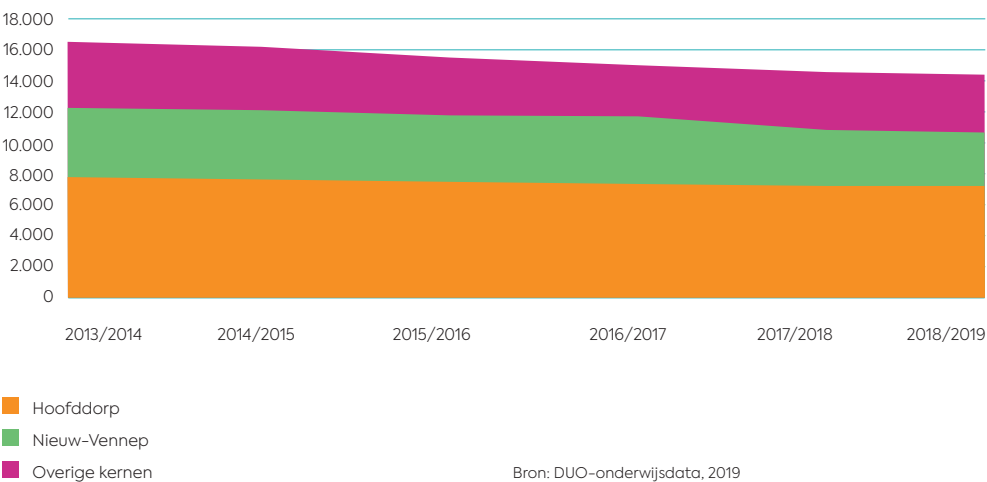
Demografie en onderwijsbehoefte

Door grootschalige nieuwbouw van gezinswoningen verloopt de aanwas van kinderen in de gemeente schoksgewijs. In zo'n nieuwe wijk groeit een hele generatie kinderen tegelijkertijd op (zie trend 1). De behoefte aan onderwijsplekken kan hierdoor snel toenemen, maar in een korte periode ook weer sterk afnemen. De demografische kind- en jongerenpieken zie je terug in de abrupte op en neer bewegingen van onderwijsplekken. De kinderen van de eerste bewoners van de Vinex-

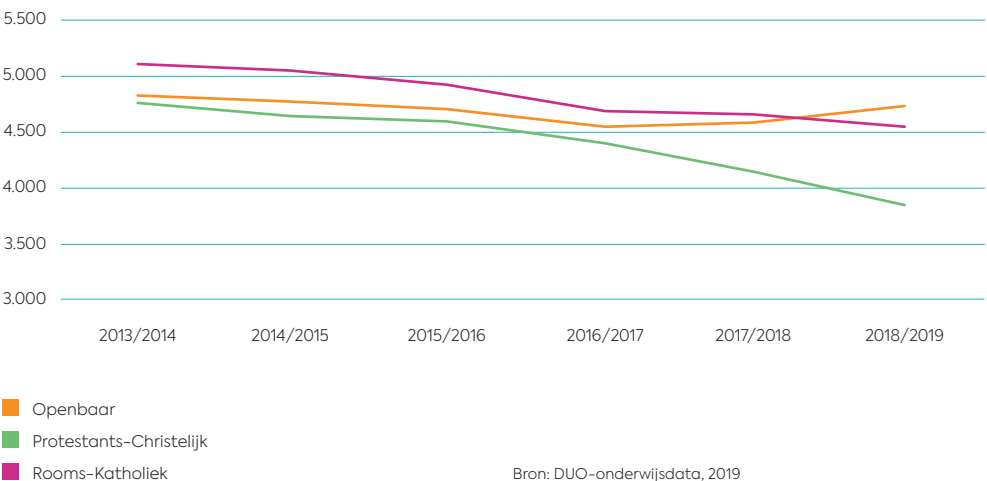
wijken zijn inmiddels pubers en jongvolwassenen. Hierdoor daalt het aantal leerlingen in het primair onderwijs (zie figuur 12), terwijl het leerlingenaantal in het voortgezet onderwijs juist een piek bereikt.

Naast een dalend leerlingenaantal in het basis- onderwijs, laat de trend ook verschillen tussen schooltypen zien: protestant-christelijke scholen krimpen sneller dan openbare scholen (zie figuur 13).

Figuur 12: Leerlingenaantallen (speciaal) basisonderwijs Haarlemmermeer

Figuur 13: Trend Haarlemmermeerse leerlingen basisonderwijs naar denominatie

Sommige schoolbesturen proberen hun leerlingenbestand op peil te houden door zich te onderscheiden met hun curriculum. Zij bieden bijvoorbeeld tweetalig of internationaal onderwijs aan. Andere kiezen om te fuseren, en een enkele keer wordt een basisschool opgeheven. Tussen 2013 en 2018 liep het aantal scholen in het primair onderwijs terug van 74 naar 63. De huidige woningbouwplannen zullen de vraag naar onderwijsplekken in de nabije toekomst weer doen toenemen; waar nieuwe eengezinswoningen verrijzen, ontstaat behoefte aan onderwijs. En dit beïnvloedt het leerlingen-aantal niet slechts in de nieuwe, maar ook in de bestaande wijken. Grote nieuwbouwwijken veroorzaken namelijk ook verhuisstromen binnen de bestaande wijken.

Terwijl de afgelopen jaren het leerlingenaantal in het primair onderwijs terugliep, nam dit aantal in het voortgezet onderwijs juist toe: van 7.278 leerlingen in schooljaar 2013/2014 naar 8.199 in 2018/2019 (zie figuur 14). De dalende trend in het basisonderwijs zal over enkele jaren ook in het voortgezet onderwijs zichtbaar worden.

Kinderopvang en basisonderwijs

Veel Haarlemmermeerse kinderen gaan naar de opvang. Werkende ouders brengen hun jongste kroost naar kinderdagverblijf of gastouder en als de scholen uit zijn gaan de leerplichtige kinderen door naar de naschoolse opvang. In totaal zijn er 259 locaties voor formele kinderopvang in de gemeente, variërend van éénpitters met plek voor vier kinderen, tot centra die ruim tweehonderd kinderen kunnen opvangen.

Elke doordeweekse ochtend gaan bijna 15.000 kinderen op weg naar een basisschool in de eigen gemeente. Nog eens 1.100 kinderen steken de gemeentegrens over om in het aangrenzende dorp aan de overkant van de Ringvaart naar school te gaan. Door een uitgebreid netwerk aan onderwijsinstellingen kunnen Haarlemmermeerse kinderen op een relatief korte afstand naar een school die aansluit bij de opvoedingsidealen en levensovertuiging van hun ouders. Er zijn op dit moment 63 scholen voor primair onderwijs in de gemeente.

Schooladviezen en opleidingsniveau

Na acht jaar basisonderwijs breekt voor schoolgaande kinderen een spannende periode aan. De school waar zij zo vertrouwd mee zijn geraakt en waar zij inmiddels als oudsten waakten over de jongere schoolgenoten, wordt ingeruild voor een middelbare school, waar zij weer als jongsten 'onder aan de ladder' moeten beginnen.

Dit markeert ook een moment van kwetsbaarheid in hun leven, want op advies van school – later gevolgd door de eindtoets (CITO) – wordt richting

gegeven aan hun toekomst. Op welke school en op welk niveau gaan zij straks onderwijs volgen? Dit is het eerste moment waarop leerlingen op basis van selectie naar verschillende niveaus binnen het onderwijssysteem doorstromen. Een moment waarop de verschillen tussen leerlingen sterk worden benadrukt. Sinds 2015 maken leerlingen de eindtoets pas na het voorlopig advies van school. Voor veel leerlingen is dan al duidelijk op welke middelbare school hun toekomst ligt. Voor leerlingen bij wie het advies tegenvalt en niet aan verwachting en ambitie voldoet, is de eindtoets een laatste kans om nog op het gewenste niveau te komen. Bij een hoge uitslag moet de school namelijk het advies heroverwegen.

Leerlingen worden door vroegtijdige selectie in het onderwijssysteem op jonge leeftijd geconfronteerd met prestatiedruk. Basisscholen hebben de precaire taak om leerlingen te behoeden voor onrealistische verwachtingen, zonder hun capaciteiten tekort te doen.

De eindtoets is de enige algemeen geldende richtlijn die een school heeft om het schooladvies te bepalen. Wanneer we de definitieve schooladviezen van leerlingen afzetten tegen hun CITO-score zien we flinke verschillen tussen scholen. Deze verschillen zien we overigens in het hele land. Wat vooral opvalt is dat scholen systematisch naar één kant afwijken; zij geven of hogere adviezen dan de CITO-score voorschrijft of juist lagere. De meeste Haarlemmermeerse scholen geven een hoger schooladvies dan de behaalde eindtoets-score. Soms krijgt wel 44% van hun leerlingen dat hogere advies. Enkele scholen geven juist een lager advies dan de CITO-score. Dit raakt tussen de 10% en 40% van hun leerlingen. De verschillen kunnen groot zijn: twee leerlingen met eenzelfde eindtoets-score kunnen op één school een vmbo- en op een andere een vwo-advies krijgen.

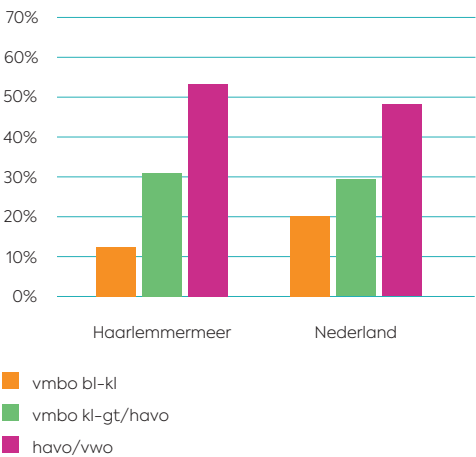
Haarlemmermeer is een welvarende gemeente waar inkomen en opleidingsniveau van volwassenen gemiddeld hoger liggen dan het landelijk gemiddelde. En dat is terug te zien in de hoogte van de schooladviezen (zie figuur 15). Leerlingen krijgen naar verhouding vaker een havo- of vwo-advies dan landelijk en minder leerlingen krijgen hier een vmbo-advies. Leerlingen met een vmbo-advies krijgen weer vaker het advies voor de theoretische leerweg; het hoogste niveau van het vmbo. De verschillen met de landelijke cijfers zijn niet groot maar wel structureel.

Middelbaar en hoger onderwijs

Na de middelbare school waaien leerlingen uit naar onderwijsinstellingen buiten de gemeente. Studenten in het hoger onderwijs moeten dat sowieso; en ook voor veel mbo-opleidingen is dat

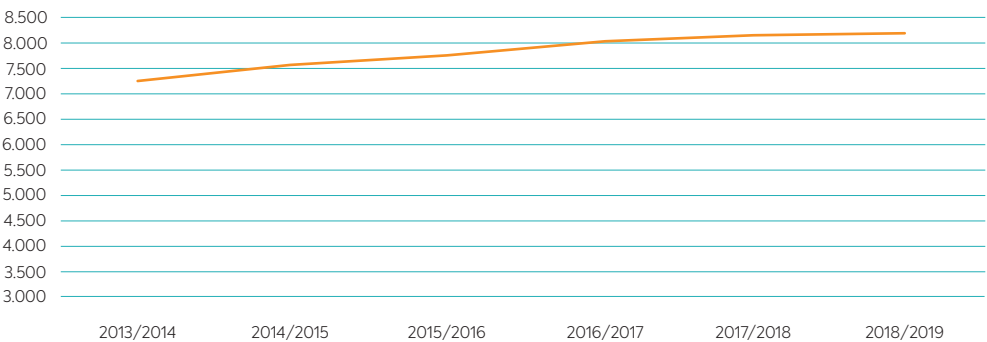
onvermijdelijk. Op het mbo zijn jongens, gelijk aan de landelijke trend, oververtegenwoordigd. De grootste groep kiest voor een economische richting. Jongens kiezen vaker voor een technische opleiding en meisjes voor de richting 'zorg en welzijn'. In het hoger onderwijs houden jongens en meisjes elkaar in balans⁷. Over de jongeren die op kamers gaan, zijn geen aantallen beschikbaar. Vaststaat dat sinds de invoering van het leenstelsel in 2015 jongeren vaker kiezen om langer thuis te blijven wonen⁸. Het vinden van zelfstandige woonruimte is een zorg die jongeren vaak uitspreken (zie thema 2).

Figuur 15: Schooladvies voortgezet onderwijs

Bron: DUO-onderwijsdata, 2019

Figuur 14: Aantal leerlingen dat voortgezet onderwijs volgt in Haarlemmermeer (Bron: DUO-onderwijsdata, 2019)

Bron: DUO-onderwijsdata, 2019

Trend 4. Conclusies

- De demografische golven die zich door de wijken en kernen van Haarlemmermeer bewegen, veroorzaken abrupte veranderingen in het aantal onderwijsplekken. Door het ouder worden van de 'Vinex-generatie' daalt het aantal leerlingen in het basisonderwijs, terwijl in het voortgezet onderwijs juist een piek wordt bereikt.
- Toekomstige nieuwbouwwijken gaan de behoefte aan onderwijs opnieuw beïnvloeden. Niet enkel in de nieuwe gebieden, maar ook in de bestaande. Nieuwe wijken brengen immers ook verhuisstromen op gang binnen de andere woongebieden van Haarlemmermeer.
- Het gemiddelde schooladvies van Haarlemmermeerse basisschoolleerlingen ligt hoger dan landelijk: mede het gevolg van het hoger dan landelijke opleidingsniveau van hun ouders.

7 Aangezien er geen hoger onderwijs in Haarlemmermeer wordt aangeboden, hebben deze resultaten slechts betrekking op de thuiswonende studenten.
8 CBS (2018) Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007–2016.

Trend 5 Vrije tijd

Op school, en later ook op de werkvloer van de eerste bijbaantjes, heerst er voor kinderen en jongeren een strak ‘tijdregime’ waar zij zich naar dienen te voegen. Alles is strak gepland: de lessen, de arbeidsuren, de lunch en de pauzes. Daarbuiten heeft de jeugd meer invloed op de invulling van hun vrije tijd. Hierin kunnen zij vaardigheden en capaciteiten opdoen die een basis leggen voor het latere leven. Juist in deze vrije ‘ruimte’ kunnen jonge inwoners experimenteren met relaties aangaan, identiteit ontwikkelen en hun plaats in de samenleving ontdekken. Bovendien geeft de invulling van vrije tijd inzicht in eventuele maatschappelijke veranderingen en verschillen, omdat het laat zien wat (verschillende groepen) kinderen en jongeren belangrijk vinden. Dit hoofdstuk toont de belangrijkste ontwikkelingen in het vrijetijdsgedrag van de Haarlemmermeerse jeugd.

65

Spelen; fysiek en online

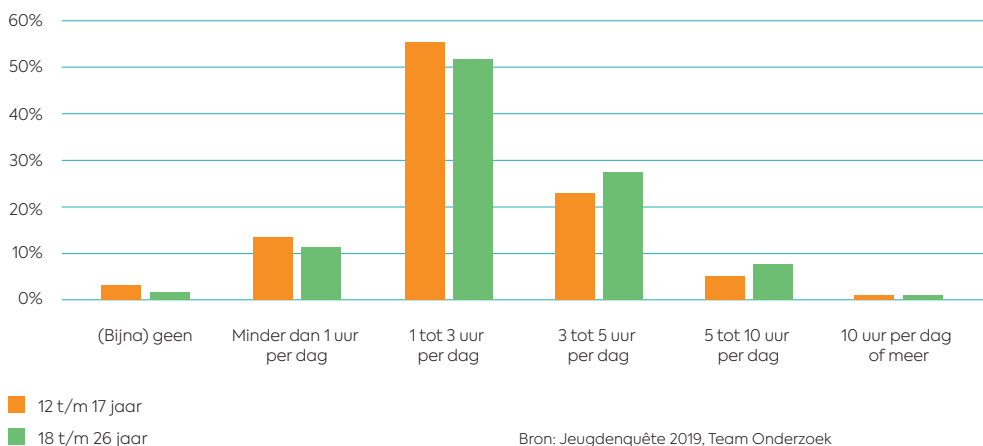
Buitenspelen, sporten en ‘beeldschermen’ zijn voor Haarlemmermeerse 8 t/m 11-jarigen belangrijke ingrediënten van hun vrije tijd. In vergelijking met vijf jaar geleden is het aandeel dat frequent buiten speelt gelijk gebleven: 80% van de kinderen is minimaal 3 dagen per week actief in de buitenlucht. Ook zijn veel kinderen in deze leeftijdsgroep lid van een sportvereniging: vrijwel alle kinderen (98%, gelijk aan 2015) sporten minimaal 1x per week. Andere geliefde vrijetijdsactiviteiten, die in vergelijking met enkele jaren geleden aan populariteit hebben gewonnen, zijn gamen en mobiel telefoongebruik (chatten, sociale media, internet). Deze relatief nieuwe mediavormen winnen terrein op de meer traditionele. Zo zijn kinderen minder tv gaan kijken en minder actief op de computer. De helft van de ouders geeft aan dat hun kind (8 t/m 11 jaar) dagelijks 1 tot 2 uur achter een scherm zit. Eénderde schat de schermtijd van hun kroost hoger in: minimaal 2 uur per dag. Vrijwel alle opvoeders zeggen inzicht te hebben in de online-activiteiten van hun kind. Ondanks het intensieve gebruik van digitale media is het aandeel kinderen dat in hun vrije tijd een boek leest, gestegen van 15% naar 21%.

Met de overgang naar het voortgezet onderwijs verandert het vrijetijdsgedrag van de jeugd.

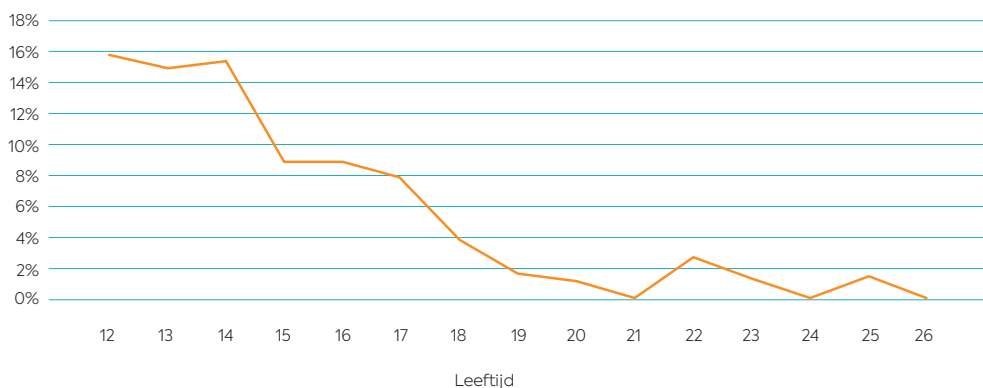
Kinderen worden pubers en hun activiteiten, motieven en afwegingen veranderen sterk. In hun zoektocht naar een eigen identiteit wordt contact met leeftijdsgenoten steeds belangrijker. Het buitenspelen van het kind wordt chillen met vrienden. Ook het dagelijks ritme verandert: huiswerk neemt toe, de eersten krijgen verkering, en opbloeiende vriendschappen vergen tijd. Er ontstaat een groeiende behoefte om tijd flexibeler in te kunnen delen. Dit verklaart de sterke verschuiving in deze levensfase van het lidmaatschap van sportverenigingen naar fitnesscentra. Net als vijf jaar geleden heeft een derde van de 12 t/m 17-jarigen een sportschoolabonnement.

Het mediagebruik neemt in de puberteit sterk toe: sociale media zijn niet meer weg te denken uit het leven van jongeren. In deze onlinewereld hebben jongeren contact met elkaar, bouwen zij sociale netwerken, werpen zij blikken in elkaars leven, volgen zij het nieuws, en vergroten zij hun kennis (zie thema 4). Het overgrote deel van de Haarlemmermeerse jongeren besteedt minstens één uur per dag aan sociale media (zie figuur 16). Van de 12 t/m 17-jarigen maakt 29% er langer dan drie uur per dag gebruik van. Onder 18 t/m 26-jarigen ligt dit aandeel nog hoger (36%).

Figuur 16: Gebruik van sociale media onder Haarlemmermeerse jeugd

Figuur 17: Aandeel jongeren dat gelooft dat bijna alles op sociale media waar is

Naarmate jongeren de volwassen leeftijd bereiken, worden zij bewuster van de gevaren van sociale media en beseffen ze dat getoonde berichten niet altijd waar zijn. Eén op de zes 12-jarigen gelooft dat bijna alles wat ze zien of lezen waarheidsgetrouw is (zie figuur 17). Deze groep heeft nog onvoldoende eigen bescherming tegen onwaarheden op het internet. Extra kwetsbaar zijn de pubers die niet door hun ouders worden begeleid bij hun mediagebruik. Bij één op de vijf pubers is dit het geval: zij geven aan dat hun ouders niet op de hoogte zijn van hun activiteiten op sociale media.

Voor jongvolwassenen spenderen al snel uren per dag aan sociale media. Het heeft grote invloed op hun leven. Van de Haarlemmermeerse 18 t/m 26-jarigen geeft éénderde aan bang te zijn dingen te missen als ze niet op sociale media zitten, en één op de vijf voelt zich onrustig als ze een berichtje binnen krijgen en dit niet meteen kunnen bekijken. Onder pubers is deze onrust al vrijwel even groot. In deze situaties leiden sociale media af tijdens studiewerk, staan ze een goede nachtrust in de weg, en wordt de concentratie negatief beïnvloed. Dit roept de vraag op in hoeverre het 'online' zijn

nog een vrijwillige keuze is. In 2017 kopte het CBS een artikel met "Jongvolwassen vaker verslaafd aan sociale media". Bijna een derde van de Nederlandse 18 tot 25-jarigen gaf toen aan verslaafd te zijn aan sociale media.

Van zwembad tot discotheek

In de puberteit veranderen ook de plekken waar de vrije tijd wordt doorgebracht. Zwembad, schoolplein en sportclub maken plaats voor hangplek, straat, bioscoop en discotheek. Neemt de helft van de Haarlemmermeerse kinderen (8 t/m 11 jaar) bijna wekelijks een duik in één van de nabijgelegen baden, tijdens de middelbare schoolperiode (12 t/m 17 jaar) geldt dit nog maar voor een kwart. Deze afname naar leeftijd geldt ook voor het bezoek aan de bibliotheek. Onder Haarlemmermeerse kinderen (8-11 jaar) scoort het bezoek aan de bieb hoog: 55% gaat maandelijks minimaal één keer naar de leeszaal. Naarmate ze ouder worden (12 t/m 17 jaar), loopt dit bezoek terug naar 30%. In vergelijking met vijf jaar geleden is het bezoek aan de bibliotheek afgenomen: de percentages waren toen respectievelijk 60% en 37%.

Hoe meer de volwassenheid voor jongeren in zicht komt, hoe meer ook het uitgaansleven aan populariteit wint. De helft van de Haarlemmermeerse 15-jarigen is wel eens op stap geweest. Slechts 10% van de 18-plussers is nog nooit wezen stappen. Op jongere leeftijd vindt het nachtelijk vertier vooral plaats in de eigen gemeente: 80% gaat uit in Haarlemmermeer. Naarmate men ouder wordt, worden ook Amsterdam en Haarlem geliefde plekken om op avontuur te gaan. In vergelijking met 2015 is het oordeel over de lokale uitgaansgelegenheden onder de jeugd gelijk gebleven: een derde van de jongvolwassenen is ontevreden over de mogelijkheden. Met de komst van de bioscoop in Hoofddorp was het aandeel pubers (12 t/m 17 jaar) dat minimaal één keer per maand naar de film ging sterk toegenomen: van 19% (2009) naar 45% (2015). De populariteit van het cinemabezoek is dit jaar echter teruggelopen tot 35%.

Net als in 2015 gaat een kwart van de Haarlemmermeerse 12 t/m 17-jarigen nooit naar een museum en de helft gaat nooit naar het theater. Het voorbeeld dat ouders geven is belangrijk. Dat is voor cultuurparticipatie niet anders dan voor sportdeelname. In Haarlemmermeer zijn kinderen met hoogopgeleide ouders cultureel veel actiever. Deze ouders nemen hun kinderen vaker mee naar culturele instellingen. Ouders kunnen (door hun eigen gedrag) de culturele interesse van hun kinderen stimuleren (SCP, 2010). Het voorbeeldgedrag van ouders bij sport en cultuur beïnvloedt het latere gedrag van hun kinderen.

Stress in de vrije tijd

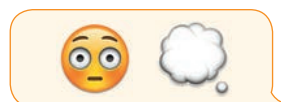
De ervaring van (vrije) tijd is voor eenieder verschillend en veranderlijk. De tijd kan vliegen, stilstaan, eindeloos duren. Je kan tijd tekortkomen, of jezelf verliezen in zeeën van tijd. Er zijn jongeren die de ervaring hebben vast te lopen in een tredmolen van activiteiten. Zij plannen hun vrije tijd tot de laatste minuut vol en ervaren een tekort aan tijd. In Haarlemmermeer geeft één op de tien pubers (12 t/m 17 jaar) aan onvoldoende tijd te hebben om tot rust te komen, en eenzelfde percentage heeft geen ruimte meer om spontaan met vrienden af te spreken. Oververmoeidheid en psychische overbelasting liggen dan op de loer.

Daarentegen geeft 9% van de kinderen (8 t/m 11 jaar) en 17% van de pubers (12 t/m 17 jaar) in Haarlemmermeer aan zich regelmatig te vervelen. Vooral onder pubers is het gevoel van verveling gestegen ten opzichte van 2015 (11%). Mogelijk dat deze stijging samenhangt met de overvloed aan prikkels en de vele bronnen van vermaak (tv, internet, games, sociale media). Dit zorgt voor minder tijd en kans om zelf na te gaan waar onze interesses en passies liggen (Hermesen, 2010).

Trend 5. Conclusies

- De favoriete tijdsbesteding van Haarlemmermeerse kinderen (8 t/m 11 jaar) bestaat uit sporten, buitenspelen en 'beeldschermen': televisie en computer zijn ingewisseld voor de mobiele telefoon. Toch is ook de populariteit van het lezen – ten opzichte van 2015 – toegenomen.
- Uit het leven van Haarlemmermeerse jongeren en jongvolwassenen zijn sociale media niet meer weg te denken. Het merendeel spendeert minstens een uur per dag hieraan; één derde zelfs meer dan drie uur. Voor hen is het een manier om contacten te onderhouden, het nieuws te volgen en te leren over hun hobby's. Toch levert het hen ook veel onrust en stress op.
- Vooral jonge pubers zijn kwetsbaar op sociale media. Eén op de zes 12-jarigen denkt dat alle berichten op sociale media waar zijn. Dit onbegrensde vertrouwen is een risico en vraagt om aandacht en begeleiding.

67

Trend 6

Samen of alleen

Vrienden spelen een belangrijke rol in de persoonlijkheidsontwikkeling van jongeren. Zij zoeken hun vrienden niet enkel op om samen leuke dingen te doen, maar ook om te experimenteren in ‘volwassen’ gedrag en om minder prettige ervaringen te delen. Erbij horen, geaccepteerd en gewaardeerd worden door je vrienden(groep) is voor pubers en jongvolwassenen dan ook cruciaal voor een gezonde ontwikkeling. Wanneer pesten, eenzaamheid en discriminatie het gevoel deel uit te maken van een groep verstoren, kunnen jongeren daar sterk onder lijden en psychische klachten krijgen, ook op latere leeftijd. In dit hoofdstuk komen een aantal in- en uitsluitingsmechanismen aan bod waar jongeren in hun ontwikkeling mee te maken krijgen.

Vriendschappen

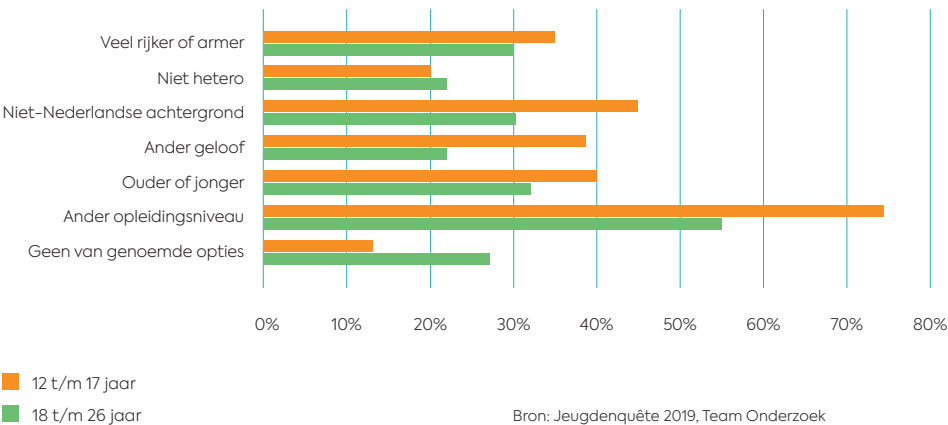
Bijna alle Haarlemmermeerse 8 t/m 17-jarigen hebben minstens één goede vriend of vriendin. Dit is niet anders dan in 2015. Daarnaast hebben zij vrijwel allen de indruk ‘aardig gevonden’ te worden door leeftijdsgenoten. Pubers blijken in hun vriendenkring meer open te staan voor diversiteit dan jongvolwassenen (zie figuur 18). Diversiteit betekent hier anders dan zij zelf, ten aanzien van één of meer van de volgende kenmerken: leeftijd, opleidingsniveau, geloof of financiële mogelijkheden. Ook hebben 12 t/m 17-jarigen vaker vrienden met een niet-Nederlandse achtergrond dan jongvolwassenen.

Pesten

De ontwikkeling in de jonge jaren stoelt niet enkel op florerende vriendschappen, ook uitsluiting maakt onderdeel uit van het vormingsproces naar volwassenheid. Kinderen ervaren uitsluiting als zij gepest worden. Dan voelen zij zich letterlijk buitengesloten, zij worden afgewezen op grond van hun ‘anders zijn’.

In 2019 werd ruim een kwart van de 8 t/m 11-jarigen wel eens gepest; in 2015 was dit nog 23%. Daarnaast zegt 11% van de kinderen zelf wel eens te pesten. Onder pubers liggen deze aantallen lager. Van de 12 t/m 17-jarigen wordt 11% wel eens gepest en is 5% zelf (wel eens) een ‘pester’. Deze aantallen zijn vergelijkbaar met 2015.

Figuur 18: Aandeel jongeren met vrienden die ‘anders zijn’ dan zichzelf

Eenzaamheid

Er is een groeiende groep jongeren in Haarlemmermeer die zich alleen voelt (zie figuur 19). Voelde vijf jaar geleden nog een derde van de 18-plussers zich soms tot vaak eenzaam, nu is dat opgelopen tot 52%. Ook onder pubers (12 t/m 17 jaar) zien we een stijging: van 20% naar 27%.

Omdat er vaak een taboe heerst op eenzaamheid onder jongeren lanceerde stichting 'Join Us' in september van dit jaar een landelijk meldpunt voor eenzame jongeren. Eenzaamheid is het gevolg van een combinatie van factoren: een verstoorde toegang tot de sociale omgeving, gebrekkige sociale vaardigheden, of een negatief zelfbeeld (Lodder in: Vollebregt, 2019). Over de relatie tussen eenzaamheid en sociale media bestaan verschillende standpunten (Ali, 2018). Enerzijds kunnen sociale media eenzaamheid voeden door het vervlakken van contacten, de achteruitgang in de ontwikkeling van sociale vaardigheden, en toename van onzekerheid over het zelfbeeld. Anderzijds hebben sociale media juist een verbindende functie: jongeren kunnen online hun gevoelens delen, eenzaamheid zichtbaar en bespreekbaar maken, en elkaar makkelijker vinden.

Discriminatie

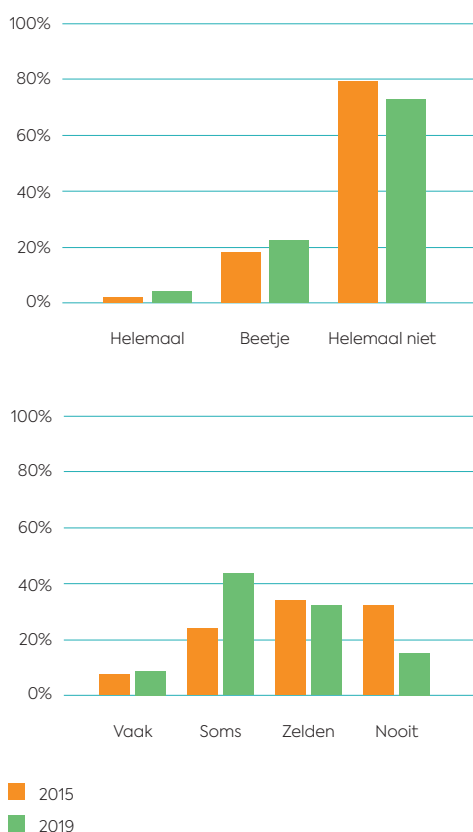
Van de Haarlemmermeerse 12 t/m 17-jarigen zegt 14% het afgelopen jaar slachtoffer te zijn geweest van discriminatie. Dit is een stijging ten opzichte van 2015 (10%). Bij de groep jongvolwassenen (18 t/m 26 jaar) liep percentage op van 14% (2015) naar 18%.

De voornaamste grond voor discriminatie is herkomst of huidskleur. De 12 t/m 17-jarigen werden het vaakst gediscrimineerd op school, terwijl de 18 t/m 26-jarigen vooral op straat discriminatie meemaakten.

Meningsverschillen en diversiteit in de samenleving

Haarlemmermeerse jongvolwassenen hebben het idee dat het maatschappelijk debat scherper wordt; 88% denkt dat meningsverschillen over maatschappelijke kwesties toegenomen zijn. Toch denkt 92% van de jongvolwassenen en 89% van de pubers zich goed te kunnen verplaatsen in de mening van anderen. Sociale media worden landelijk genoemd als voedingsbron van scherpe tegenstellingen, maar ook het multiculturele Nederland (SCP, 2019). Haarlemmermeerse jongeren zijn overwegend positief over culturele diversiteit in Nederland; 88% van de pubers en 77% van de jongvolwassenen vindt het positief dat er veel verschillende culturen in Nederland zijn. Daarnaast vindt één derde van de jongvolwassenen en bijna een kwart van de pubers, dat Nederland een fijner land zou zijn als er minder buitenlanders zouden wonen.

Figuur 19: Eenzaamheid onder jongeren 12 t/m 17 jaar (boven) en 18 t/m 26 jaar (onder)

Bron: Jeugdenquête 2019, Team Onderzoek

Trend 6. Conclusies

- Het aandeel Haarlemmermeerse kinderen en jongeren dat wel eens wordt gepest, is in de afgelopen vier jaar gelijk gebleven.
- Het aandeel jonge inwoners dat zich wel eens eenzaam voelt, is wél toegenomen. Met name onder jongvolwassenen (18 t/m 26 jaar) worden deze gevoelens in toenemende mate ervaren: in 2015 ging het om één derde, in 2019 om de helft.
- Haarlemmermeerse jongeren voelen zich meer – vaak vanwege hun herkomst – gediscrimineerd dan in 2015.

Trend 7

Veiligheid en criminaliteit

In de puberteit zoeken jongeren grenzen op, ze experimenteren met drugs en alcohol, spijbelen van school en zorgen daardoor soms voor overlast. Dit dwarse gedrag hoort bij de zoektocht naar een eigen identiteit. De grenzen van het toelaatbare worden opgezocht en door een enkeling overschreden. Hierbij is het onderscheid tussen een jonge crimineel en een 'gewone' opstandige puber niet altijd even duidelijk te maken. Jongeren laten zich sterk beïnvloeden door gedrag en opvattingen van leeftijdsgenoten. Groepsdruk kan daarom leiden tot afwijkend of zelfs crimineel gedrag. Jongeren plegen delicten ook vaak in groepsverband. Ongeveer driekwart van alle jeugdcriminaliteit wordt gepleegd in groepsverband (Politie, 2019). Voor de meeste jongeren is crimineel gedrag echter een voorbijgaande fase. Uit politiecijfers blijkt dat de criminaliteit stijgt gedurende de tienerjaren, piekt aan het einde van de adolescentie en geleidelijk afneemt zodra de volwassenheid zich aandient (Blokland & Nieuwbeerta, 2004). Tal van factoren dragen ertoe bij dat jongeren vervallen in crimineel gedrag. Jongeren die veel instabiliteit ervaren, bijvoorbeeld door het niet afmaken van school, het verliezen van hun baan, of veel wisselen van relatie, hebben een grotere kans om delinquent gedrag te vertonen. Ouders spelen een belangrijke rol bij het voorkomen van crimineel gedrag, juist in een periode waarin de ouder-kind relatie sterk verandert en vaak onder spanning komt te staan (Hill, 2017).

Forse daling jeugdcriminaliteit

De jeugdcriminaliteit is het afgelopen decennium sterk gedaald in Haarlemmermeer. Het aantal jongeren tussen 12 en 25 jaar dat als verdachte van een misdrijf stond geregistreerd, halveerde van 720 in 2010, naar 360 in 2018. Dat komt in 2018 neer op 1,4% van alle Haarlemmermeesters in die leeftijdscategorie. Deze scherpe daling volgt het Nederlandse beeld van dalende jeugdcriminaliteit (zie figuur 20). Onder volwassenen is eveneens een afname te zien. Ook het aantal jongeren met een HALT-straf is de afgelopen jaren afgenomen: van 274 in 2016 naar 137 in 2018.

Een precieze oorzaak voor de dalende jeugdcriminaliteit is niet aan te wijzen. In de monitor Jeugdcriminaliteit 2018 noemt het ministerie van Justitie en Veiligheid wel een aantal mogelijke verklaringen (WODC, 2018). Zo zou de toegenomen beveiliging in onze maatschappij criminaliteit moeilijker maken en zo helpen voorkomen dat jongeren het verkeerde pad op gaan. Een andere verklaring is de populariteit van sociale media en videogames, waardoor de vrijetijdsbesteding van jongeren drastisch is veranderd (zie trend 5). Hierdoor zijn jongeren minder vaak in de openbare ruimte 'aan het rondhangen' en neemt de neiging tot delinquent gedrag af. Maar deze vorm van digitalisering zou ook een verschuiving naar een ander type delinquent gedrag kunnen inhouden: van offline naar online. Er zijn nog geen gegevens beschikbaar over de omvang van cybercriminaliteit door jongeren. Tot slot zou de daling in geregistreerde jeugdcriminaliteit ook een gevolg kunnen zijn van een lagere prioriteit die de politie hieraan geeft.

Onveiligheidsgevoelens

Hoewel de criminaliteit daalt en Haarlemmermeer veiliger wordt, voelen juist meer jongeren zich onveilig. Bijna één op de drie 12 t/m 17-jarigen voelt zich (wel eens) onveilig. Dit is een stijging ten opzichte van 2015, toen één op de vijf dit aangaf (zie tabel 08). Ook meer 18 t/m 26-jarigen zijn zich onveilig gaan voelen: van 32% naar 39%. Landelijke cijfers van het percentage 15 t/m 27-jarigen (41%) laten een vergelijkbaar beeld zien (CBS JeugdStatline, 2019). Pubers noemen vaak de eigen buurt als plek waar zij zich niet veilig voelen. Voornamelijk wanneer zij 's avonds over straat gaan en 'rondhangende jongeren' tegenkomen. Jongvolwassenen bestempelen het vaakst de plekken waar zij uitgaan als onveilig. Wanneer jongeren hun school ervaren als een onveilige omgeving, komt dat veelal door de sfeer in de klas, het feit dat ze gepest worden en door vechtpartijen. Jongens geven vaker aan dat zij zich op school niet (altijd) veilig voelen dan meisjes.

Jongeren voelen zich over het algemeen vaker onveilig dan volwassenen en ouderen. Zij zijn ook vaker het slachtoffer van geweld, vermogensdelicten en cybercriminaliteit (SCP, 2019). Jonge mannen zijn vaker het slachtoffer van criminaliteit dan vrouwen, terwijl jonge vrouwen zich juist vaker onveilig voelen. Het hoogst scoren jonge vrouwen tussen 18 en 23 jaar; daarvan voelt maar liefst de helft zich wel eens onveilig.

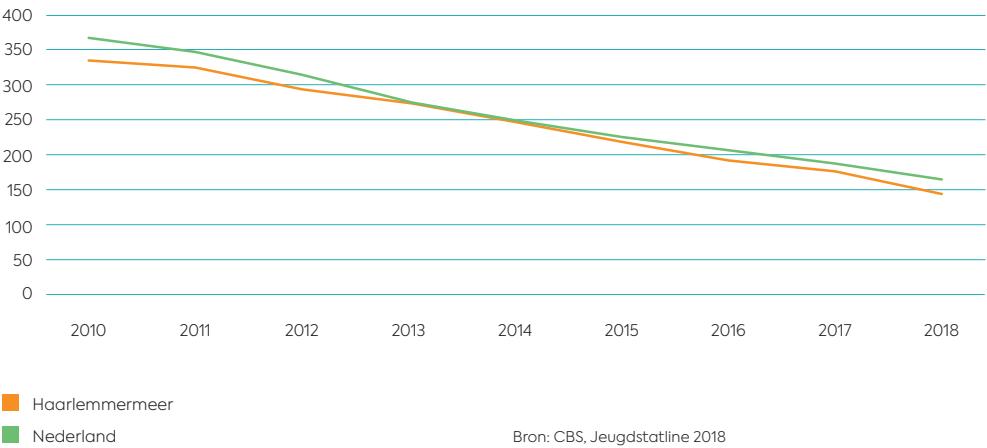
Hoe kan het dat juist meer jongeren zich onveilig voelen, terwijl de (jeugd)criminaliteit al geruime tijd daalt? De beleving van veiligheid is veel complexer dan louter de angst of de risico-inschatting van mensen om slachtoffer te worden. Allerlei gebeurtenissen en situaties kunnen gevoelens van onveiligheid oproepen, zoals: straatvuil, bepaalde sociale omgangsvormen die veranderen, een onzeker toekomstperspectief en nieuwsberichten over bijvoorbeeld economie en immigratie (SCP, 2019).

Trend 7. Conclusies

- Hoewel de criminaliteit in onze gemeente is gedaald, zijn meer Haarlemmermeesterse jongeren en jongvolwassenen zich in de afgelopen vier jaar onveilig gaan voelen: éénderde voelt zich wel eens onveilig.
- Pubers (12 t/m 17 jaar) wijzen vooral naar hun eigen buurt als een plek waar zij zich niet op hun gemak voelen; jongvolwassenen noemen vooral de plekken waar zij uitgaan.

Figuur 20: Aantal verdachten van een misdrijf 12-25 jaar (per 10.000 jongeren)

Tabel 08: Percentage jongeren dat zich (wel eens) onveilig voelt

	2015	2019
8 t/m 11 jaar	23%	20%
12 t/m 17 jaar	20%	32%
18 t/m 26 jaar	32%	39%

Bron: Bron: Jeugdenquête Haarlemmermeer, 2019

Hoofdstuk 3

Conclusies en signalen

Conclusies

Als de huidige bouwplannen gerealiseerd worden, zal het aantal kinderen en jongeren weer toenemen en de leeftijdsverdeling in de wijken veranderen.

Het scheidingspercentage blijft hoog. Het wordt 'normaler' dat kinderen gescheiden ouders hebben.

Pubers vervelen zich meer dan in 2015. Een derde van de jongvolwassenen is ontevreden over uitgaansmogelijkheden in de gemeente.

Jongeren ervaren veel prestatiedruk.

Het gebrek aan passende woonruimte beperkt jongeren in hun ontwikkeling naar onafhankelijkheid.

Vooraf pubers zijn nog niet weerbaar genoeg tegen onwaarheden en 'nepnieuws' op sociale media.

Jongeren ervaren veel psychische druk, de stijging in de jeugdzorg kan hier mede door worden verklaard.

Het maatschappelijk debat wordt scherp gevoerd, maar de sociale omgang is meer reactief dan interactief.

Signalen

- We kunnen nu anticiperen op die demografische ontwikkelingen en de benodigde (vrijetijds)voorzieningen in de wijken strategisch inplannen.
- Scheiden blijft ondanks deze ‘normaliteit’ een enorme impact hebben op het leven van een kind.
- Verveling onder pubers en ontevredenheid over uitgaansmogelijkheden onder jongvolwassenen blijven terugkomende signalen. Zij vormen vaak een bron van jeugdoverlast.
- De prestatiedruk die jongeren ervaren, maakt van Generatie Z een ‘actieve’ doch kwetsbare generatie.
- Wegtrekkende jongeren kunnen een negatief effect hebben op de sociale cohesie en de hechtheid van de sociale netwerken in de kernen en wijken van Haarlemmermeer.
- Het zou goed zijn als er in het onderwijs meer aandacht kwam voor de vaardigheden van jongeren om kritisch en zelfstandig te worden op sociale media.
- Voorkom medicalisering en stigmatisering van de gevolgen van deze door jongeren ervaren maatschappelijke druk.
- De toegenomen reactiesnelheid in het maatschappelijk verkeer leidt tot ervaringen van eenzaamheid en polarisatie.

Bijlagen

Bijlage 1

Onderzoeks- verantwoording

Stappen in het proces van het Haarlemmermeerse jeugdonderzoek

Het doel van dit jeugdonderzoek – de lezer een inkijk geven in de leefsituatie van de Haarlemmermeerse jeugd – is veelomvattend. De ‘wereld van de jeugd’ bestaat namelijk uit veel leefdomeinen, met elk kansen en uitdagingen die ook nog naar leeftijdsgroep verschillen. Deze leefwereld is niet enkel in cijfers te vatten, maar kan pas worden doorgrond wanneer we ook achterhalen wat de jongste Haarlemmermeerse inwoners inspireert, waar zij over dromen, of zich zorgen over maken. Het inzetten van uiteenlopende methoden en technieken werd noodzakelijk: van literatuurstudie en analyse van registratiemateriaal tot enquêteonderzoek, diepte-interviews en groepsgesprekken met jongeren. In deze bijlage leggen wij verantwoording af over de verschillende toegepaste methodes. Hieronder wordt het onderzoeksproces toegelicht, bestaande uit het enquête-onderzoek en vervolgens het kwalitatieve deel.

Enquête jeugdonderzoek

Het veldwerk

Eind mei 2019 kregen alle Haarlemmermeerse 8 t/m 17-jarigen, en een aselechte groep van 18 t/m 26-jarigen, een uitnodiging toegestuurd om deel te nemen aan een digitale enquête. Net als in 2015 werd de gehele jeugdpopulatie van bijna 20.000 jongeren tussen 8 en 18 jaar uitgenodigd om deel te nemen. Voorheen werd vanwege lagere kosten vaker gekozen voor het trekken van een aselechte steekproef uit de populatie. Met nieuwe online-technieken kunnen de kosten voor populatieonderzoek echter worden gedrukt. De huidige generatie kinderen en jongeren leent zich bij uitstek voor een digitale bevraging; deze is zeer internetvaardig en heeft goede toegang tot computer en internet.

Een andere reden voor het bevragen van alle kinderen en jongeren was dat zij zo hun stem kunnen laten horen. De jeugd onder 18 jaar heeft nauwelijks mogelijkheden om zich uit te spreken. Ze mogen nog niet stemmen en maken ook zelden deel uit van organisaties die invloed uitoefenen, bijvoorbeeld dorpsraden of actiecomités. Een onderzoek onder de hele populatie geeft de jeugd een unieke mogelijkheid om uiting te geven aan hun leefwereld en de gemeente te vertellen hoe zij over bepaalde zaken denken. Gezien de verschillen in leefwereld per leeftijdsgroep, hebben we wel twee aparte vragenlijsten opgesteld voor de groepen 8 t/m 11-jarigen en 12 t/m 17-jarigen. In beginsel bevatten ze wel dezelfde thema's en vragen, maar de inhoud is toegesneden op hun leeftijd. In de vragenlijst voor de jongste kinderen worden ook vragen gesteld aan de ouder(s). De 12 t/m 17-jarigen hebben de vragenlijst zelf ingevuld.

Jongvolwassenen (18 t/m 26 jaar) hebben meer mogelijkheden om van zich te laten horen. Zij mogen stemmen en worden ook in onze jaarlijkse bevolkings-enquêtes – uitgezet onder volwassenen – bevraagd. Tevens blijkt uit eerdere jaren dat adolescenten slecht responderen. Populatieonderzoek is daarvoor onder deze groep minder nodig en ook minder geschikt. Uit deze groep is wel een steekproef getrokken.

De respons

Om zoveel mogelijk jongeren te bereiken en te bewegen mee te doen aan het onderzoek hebben wij diverse inspanningen gepleegd. De kinderen en jongeren zijn direct en persoonlijk benaderd via een uitnodigingsbrief, gevolgd door twee herinneringsbrieven indien zij nog niet hadden deelgenomen. Alle Haarlemmermeerse scholen primair en voortgezet onderwijs hebben een brief ontvangen waarin het onderzoek is aangekondigd. Ook hebben zij posters gekregen om in de scholen op te hangen en zo de jeugd te enthousiasmeren voor het onderzoek. Daarnaast is via lokale en sociale media de nodige zichtbaarheid gegeven aan het jeugdonderzoek. Als blijk van waardering en om jongeren aan te sporen is onder de inzenders van een volledig ingevulde vragenlijst een aantal tablets en bioscoopkaartjes verloot.

In totaal hebben meer dan 5.500 kinderen, pubers en jongvolwassenen uit alle Haarlemmermeerse wijken en kernen een vragenlijst ingevuld: de respons was 23% (zie tabel 09). Uit de analyse van de respons blijkt dat de verdeling naar leeftijd en wijk of kern overeenkomt met de verdeling van deze kenmerken in de populatie. Wel hebben er verhoudingsgewijs wat meer meisjes dan jongens deelgenomen aan de enquête. Omdat de vertekening gering is en ook in eerder onderzoek voorkomt, is het toch mogelijk om vergelijkingen door de tijd heen te maken. De respons geeft dus een goede weergave van de werkelijke doelgroep.

Tabel 09: Respons naar leeftijdsgroep

	8-11 jaar	12-17 jaar	18-26 jaar	Totaal
Aantal uitgezette vragenlijsten	7.450	12.190	4.500	24.140
Aantal ontvangen vragenlijsten	1.756	2.975	773	5.504
Respons %	24%	24%	17%	23%

Bron: Jeugdenquête 2020, team Onderzoek

Kwalitatief onderzoek

Opzet diepte-interviews en groepsgesprekken

Na het enquête-onderzoek brak de fase in het onderzoek aan waarin jongeren letterlijk aan het woord kwamen, zodat we hun leefwereld nog verder konden inkleuren. In groepsgesprekken én diepte-interviews gaven jongeren aan wat hen bezighoudt, wat hun dromen zijn én hun zorgen. Zowel de groeps- als de één-op-ééngesprekken hadden een open karakter, zonder vaststaande vragen, waarin jongeren volledig vrij zijn gelaten om zelf met onderwerpen te komen en die te bespreken. Gekozen is om in dit onderzoek beide gespreksvormen te gebruiken, omdat we zo een ruimere blik krijgen op de leefwereld van jongeren. In de groepsgesprekken gingen leeftijdsgenoten vooral met elkaar in gesprek over wat hen bezighoudt en kwamen voornamelijk de bredere maatschappelijke thema's aan bod, zoals: school, studie en klimaat. Terwijl in de beslotenheid van de één-op-ééngesprekken er juist veel ruimte was voor de meer persoonlijke en gevoelige onderwerpen.

Werving

Jongeren konden zich via de onlinevragenlijst opgeven voor een verdiepend gesprek, waar ruim 800 jongeren gehoor aan gaven. Vanwege deze massale respons hebben we slechts een deel van deze groep jongeren uiteindelijk benaderd voor een vervolgesprek. Zij konden aangeven of zij liever aan een groepsgesprek of een individueel interview wilden deelnemen. Daarnaast hebben wij jongeren geworven door mee te lopen met jongerenwerkers die ons met hen in contact brachten. Voor de verdiepende gesprekken zijn jongeren benaderd in de leeftijd 15 tot 27 jaar, want zij beschikken doorgaans over meer verbale vermogens om uitdrukking te geven aan wat hen bezighoudt dan de jongere kinderen.

De gesprekken

In het najaar van 2019 hebben 20 diepte-interviews plaatsgevonden met jongeren, in leeftijd variërend van 15 tot 27 jaar. De gesprekken duurden elk één tot anderhalf uur. In dezelfde periode zijn vier groepsgesprekken georganiseerd, waar in totaal 17 jongeren aan deelnamen. Onder leiding van een gespreksleider gingen deze jongeren, in leeftijd variërend van 15 tot 25 jaar, aan de hand van afwisselende vraagstellingen en opdrachten het gesprek met elkaar aan. Bij het indelen van de groepsgesprekken zijn leeftijdsgenoten zoveel mogelijk bij elkaar geplaatst.

85

Bijlage 2

Literatuurlijst

Ali, S. (2018, 5 oktober). Is social media making you lonely? Geraadpleegd van <https://www.psychology-today.com/intl/blog/modern-mentality/201810/is-social-media-making-you-lonely>

Blokland, A. J. & Nieuwbeerta, P. (2004). De effecten van leeftijd, levensomstandigheden en persoonskenmerken. *Mens & Maatschappij*, 79, 233-263.

Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2018). *Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart (2007 -2016)*.

Delfos, M.F. (2005). *Ontwikkeling in vogelvlucht*. 4e druk. Steenwijk: Harcourt Assessment BV.

Gezondheidsraad (2017). *Beweegrichtlijnen 2017*. Den Haag: Gezondheidsraad.

GGD Kennemerland (2015). *Gezondheidsmonitor Jeugd (EMOVO)*.

Goor, van M. (2018). *Factsheet: Lachgas Update maart 2018*. Utrecht: Trimbos-instituut.

Hermesen J. (2010). *Stil de tijd*. Amsterdam: De Arbeiderspers.

Hill, J.M. (2017). *On the road to adulthood. Delinquency and desistance in Dutch emerging adults* (Proefschrift). Universiteit Leiden, Leiden.

Lightfoot, C., Cole, M. en Cole, S. R. (2013). *The development of children*. 7. New York: Worth Publishers.

Nederlands Centrum Jeugdgezondheid (2017). *NCJ Richtlijn Voeding en eetgedrag*.

Nelis H. & van Sark, Y. (2009). *Puberbrein binnenstebuiten. Wat beweegt jongeren van 10 tot 25 jaar?* Utrecht: Kosmos Uitgeverij.

Politie (2019). Wat is groepsriminaliteit? Geraadpleegd op 10 november 2019 via: <https://www.politie.nl/themas/jeugdcriminaliteit.html>.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (2010). *Doet voorbeeld volgen? Gelijkenis in de vrijetijdsbesteding van kinderen en hun ouders*. Den Haag: SCP.

Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) (2019). *Sociale Staat van Nederland*. Den Haag: SCP.

Stigt, van M. (2018). Wat is er mis met een psychische diagnose? Sociale vraagstukken. [https://www.socialevraagstukken.nl/column/wat-is-er-mis-met-een-psychische-diagnose/\(13december,2018\)](https://www.socialevraagstukken.nl/column/wat-is-er-mis-met-een-psychische-diagnose/(13december,2018)).

Stevens G., Van Dorsselaer, S. Boer, M., De Roos, S. Duinhof, E., Ter Bogt, T., Van den Eijnden, R., Kuyper, L., Visser, D. & Vollebergh, W. (2017). *HBSC 2017: Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland*. Utrecht: Universiteit Utrecht.

Team Onderzoek (2014). *Kijk op de Wijk 4: Van solidariteit en eigen kracht*. Hoofddorp: Gemeente Haarlemmermeer.

Team Onderzoek (2015). *Staat van Haarlemmermeer 3: Logboek van een polder*. Hoofddorp: Gemeente Haarlemmermeer.

Team Onderzoek (2015). *Stem van de jeugd*. Hoofddorp: Gemeente Haarlemmermeer.

Verweij Jonker Instituut (2019). *Een actueel perspectief op kinderen en jongeren met een chronische aandoening in Nederland*. Verweij Jonker: Utrecht.

Voedselbank Haarlemmermeer (2018). *Jaarverslag 2018*. Hoofddorp: Gemeente Haarlemmermeer.

Vollebregt (2019, 24 augustus). 'Eenzaam? Een belangrijke eerste stap is om erover te praten'. Trouw. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/binnenland/eenzaam-een-belangrijke-eerste-stap-is-om-er-over-te-praten-bcedba91/>

WODC (2018). *Monitor jeugdcriminaliteit 2017. Ontwikkelingen in de geregistreeerde jeugdcriminaliteit in de jaren 2000 tot en met 2017*. Den Haag: Wetenschappelijk Onderzoek- en documentatiecentrum.

Zondervan-Zwijnenburg, M.A.J. & Veldkamp, S. A. M. (2019). Parental Age and Offspring Childhood Mental Health: A Multi Cohort, Population Based Investigation. *Child Development*. 90. 4. <https://srcd.onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/cdev.13267>

Bijlage 3

Begrippenlijst

ADD	Attention Deficit Disorder. Een subtype van ADHD. Bij ADD komt het kind niet druk en chaotisch over, maar is er sprake van een verminderd concentratievermogen ten opzichte van andere mensen. Dit wordt waarschijnlijk veroorzaakt door een aangeboren tekort aan dopamine in bepaalde delen van de hersenen.
ADHD	Attention deficit hyperactivity disorder. In het Nederlands spreekt men wel van 'aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit'. ADHD valt onder de neurobiologische ontwikkelingsstoornissen. Kenmerkend voor ADHD zijn onoplettendheid (aandachtstekort), impulsiviteit en hyperactiviteit.
Autisme	Een ontwikkelingsstoornis, veroorzaakt door een afwijking in de chromosomen, die wordt gekenmerkt door een stoornis in de intermenselijke relaties, in de communicatie en door een opvallend beperkt repertoire van bezigheden en interesses. Er is sprake van een gebrekkige empathie.
Beeldschermen	Activiteiten waarbij het gebruik van een beeldscherm noodzakelijk is.
Bindend studieadvies	Een beslissing over de studievoortgang gemaakt door de Mbo-instelling, Hogeschool of Universiteit aan het einde van het eerste studiejaar. Wanneer een student niet genoeg studiepunten behaalt kan een negatief advies worden gegeven waarna de student de studie moet stopzetten.
Blog	Een soort online dagboek waarbij de schrijver regelmatig persoonlijke teksten op een website publiceert.
Cybercriminaliteit	Misdaad die online wordt gepleegd. Voorbeelden zijn onder andere hacking, DDoS-aanvallen, ransomware en virussen.
Diginatives	Mensen die met digitale technologie zijn opgegroeid. In tegenstelling tot eerdere generaties heeft Generatie Z nooit een wereld zonder internet en computers gekend.
Digitalisering	Gegevens en processen digitaal maken, en daarmee geschikt voor computers.
Dyscalculie	Een leerstoornis, waarschijnlijk veroorzaakt door een afwijkende rijping in het centrale zenuwstelsel, waardoor de rekenkundige begaafdheid aanzienlijk achterblijft op het te verwachten niveau dat hoort bij de leeftijd en intelligentieniveau.
Dyslexie	Een leerstoornis, waarschijnlijk veroorzaakt door een afwijkende rijping in het centrale zenuwstelsel, waardoor het leesniveau aanzienlijk achterblijft op het te verwachten niveau dat hoort bij de leeftijd en intelligentieniveau.
Fitnorm	Een richtlijn voor lichamelijke activiteit. Bij minimaal 3 dagen per week 20 minuten of langer zwaar intensief bewegen wordt aan de norm voldaan.
Flexibele arbeidsmarkt	Een arbeidsmarkt die gekenmerkt wordt door flexibele inzet van werknemers. Mensen werken vaak op tijdelijke contracten, nul urencontracten of als zelfstandige en krijgen minder makkelijk een vast contract bij een werkgever.
Footloose	Niet gebonden zijn aan de directe fysieke leefomgeving, maar de wereld – en alle mogelijkheden – binnen bereik hebben.
Generatie Z	Een term van marketeers en trendwatchers om de eerste generatie jongeren van de 21 ^{ste} eeuw te definiëren.
HALT-straf	Speciale taakstraf voor jongeren waar een sterk pedagogisch element aan verbonden is om herhaling te voorkomen.
Jeugd	Met jeugd verwijzen we naar alle kinderen, pubers en jongvolwassenen tot 27 jaar.
Jeugdcriminaliteit	Strafbaar gedrag van jongeren tot 24 jaar.

Jeugdhulp in natura	Hulp en zorg aan jongeren en hun ouders die direct vergoed wordt door gemeenten. Hieronder vallen: hulp aan jongeren met psychische, psychosociale of gedragsproblemen, hulp aan jongeren met een verstandelijke beperking, en hulp bij opvoedingsproblemen van ouders.
Jongeren	Jongeren zijn in dit onderzoek 12 t/m 26-jarigen.
Jongvolwassenen	Met jongvolwassenen verwijzen we naar 18 t/m 26-jarigen.
Keuzestress	Stress die ontstaat door een teveel aan keuzemogelijkheden en het gevoel een goede keuze te moeten maken. Zowel de hoeveelheid keuzemogelijkheden als de complexiteit van de te maken keuze hebben invloed op de ervaren stress.
Kinderen	Jonge inwoners onder de 12 jaar.
Klimaatbewust	Erkenning van de veranderingen in het klimaat, al dan niet veroorzaakt door menselijk handelen.
Like	Ook wel 'vind ik leuk'. 'Liken' is aangeven dat je iets leuk vindt op het internet. De term is populair geworden door Facebook.
Nederlandse Norm Gezond Bewegen	Een richtlijn voor lichamelijke activiteit. Bij minimaal 5 dagen per week een uur of langer matig intensief bewegen wordt door kinderen en jongeren aan de norm voldaan.
Non-automatable jobs	Banen waarbij het werk dat mensen doen (nog) niet vervangen kan worden door een computer of een robot.
Millennials	De generatie vóór Generatie Z.
Plastic soep	Grote hoeveelheden rondrijvend plastic in de oceanen.
Prestatiedruk	Druk die ontstaat door het gevoel aan hoge verwachtingen van jezelf en/of anderen te moeten voldoen.
Psychisch welzijn	Positieve mentale gemoedstoestand.
Psychische hulp	De professionele hulp die geboden wordt bij psychische klachten of problemen, bijvoorbeeld door een coach of psycholoog.
Pubers	Jongeren tussen de 12 en 18 jaar.
Robotisering	Een toename van het inzetten van robots voor taken die eerst door mensen werden uitgevoerd.
Sociale media	Online platformen waar gebruikers zelf de inhoud bepalen en waar geen of minimale professionele redactie plaatsvindt. Veel gebruikte sociale media zijn Facebook, Whatsapp, Instagram en YouTube.
Softdrugs	In de jeugdenquête hebben we gevraagd naar softdrugsgebruik en dit gedefinieerd als gebruik van cannabis, hasj, marihuana en wiet.
Spitsuurgezinnen	Gezinnen waarin de zorg voor jonge kinderen het tijdsbudget onder druk zet.
Studieschuld	Een lening die studenten kunnen afsluiten bij de Dienst Uitvoering Onderwijs om hun studie te bekostigen.
Subcultuur	Een cultuur van een bepaalde groep op basis van gedeelde stijl in kleding en muziek. Subculturen zijn voornamelijk populair onder jongeren en dragen bij in de ontwikkeling van hun identiteit.
Vlog	Een soort online dagboek bestaande uit videobeelden. Die filmpjes worden meestal geplaatst op sociale media.

Bijlage 4

Aanvullende bronnen

Bronnen

BRP 2019 Gemeente Haarlemmermeer

DUO onderwijsdata 2019

CBS (2019). <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37713/table?ts=1576831779847>

CBS JeugdStatline (2019). Beleving onveiligheid jongeren tot 25 jaar. Geraadpleegd op 11 november 2019 via: <https://jmopendata.cbs.nl/#/JM/nl/dataset/20168NED/table?ts=1576834233427>

Fotoverantwoording

Cover

De cover van de publicatie is samengesteld uit stockfoto's en foto's, gemaakt door de volgende fotografen:

Goulmy design & fotografie

Jansen, Renata fotografie

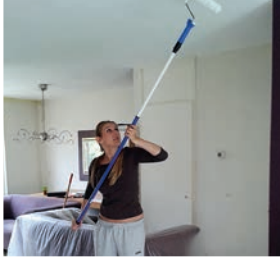
Oosterveen, Margo

Binnenwerk

Blue-Sky fotografie	p. 60
Casembroot, Danny de	p. 9, 18, 22, 29, 41, 42, 45, 46, 81, 85
Engelchor, Jur	p. 88
Goulmy design & fotografie	p. 52
Jansen, Renata fotografie	p. 26, 59, 64, 72
Oosterveen, Margo	p. 13, 21, 68, 75, 77, 86
Raijmakers, Yolanda	p. 33
Veer, Kees van der	p. 82
Stockfoto's (i-Stock)	p. 16, 30, 34, 71

Fotocollages

De fotocollages op p. 38, 39 en 92 bestaan uit foto's van bovenstaande fotografen, aangevuld met foto's van inwoners die zijn verzameld door Team Onderzoek.

Colofon

Team Onderzoek

Bogaart, Stineke
Derksen, Rinse
Dral, Gert Jan
Langeveld, Annelieke
Lineman, Marinus
Molenaar, Anna
Rombout, Jacko
Spijkers, Floor
Suarez, Isabel

Met medewerking van

Muradin, Yasmin
Rosdorff, Margo

Vormgeving

Van Hulzen Communicatie, Voorschoten

Drukwerk

De Bink, Leiden

Dit werk is auteursrechtelijk beschermd Copyright ©2020 Gemeente Haarlemmermeer

Het is niet toegestaan (gedeelten van) deze uitgave ter vereenvoudigen en/of openbaar te maken door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van team Onderzoek van de gemeente Haarlemmermeer. Overname van gedeelten van de inhoud, mits met bronvermelding, is wel toegestaan.

Haarlemmermeer is een jonge gemeente. Bijna één derde van alle inwoners is jonger dan 27 jaar. In deze publicatie wordt de leefwereld van jongeren beschreven aan de hand van een aantal thema's: klimaat, woningmarkt, prestatiedruk, sociale media en psychisch welzijn. Veertig jongeren geven in citaten en verhalen weer hoe het is om op te groeien in Haarlemmermeer, welke obstakels zij ervaren en welke dromen hen drijven. Figuren en tabellen bieden inzicht in de belangrijkste trends en ontwikkelingen van de Haarlemmermeerse jeugd op verschillende leefdomeinen: gezinssituatie, gezondheid, onderwijs, vrijetijdsbesteding en veiligheid. De publicatie wordt zoveel mogelijk geïllustreerd met lokaal foto-materiaal, waardoor het leven van onze Haarlemmermeerse kinderen, pubers en jongvolwassenen in al haar kleur en variatie wordt getoond.

